

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2018

Bc. Zuzana Netolická

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bc. Zuzana Netolická

**Historická politika za vlády Práva a
spravedlnosti v Polsku 2005 až 2007**

Diplomová práce

Praha 2018

Autor práce: **Bc. Zuzana Netolická**

Vedoucí práce: **doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.**

Rok obhajoby: 2018

Bibliografický záznam

NETOLICKÁ, Zuzana. *Historická politika za vlády Práva a spravedlnosti v Polsku 2005 až 2007*. Praha, 2018. 65 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra ruských a východoevropských studií. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.

Abstrakt

Historická politika v Polsku se stala ústředním tématem vlády Práva a spravedlnosti v letech 2005 až 2007. Diplomová práce se zabývá definicí termínu historická politika a tím, jak ho chápe Právo a spravedlnost. Nový směr historické politiky vyvolal v Polsku živou debatu mezi historiky i širokou veřejností. Práce popisuje, jakým způsobem vláda tuto politiku vedla a jaké k tomu vyfílvala nástroje. Jedním z jejích hlavních motivů bylo vymezení se vůči politickému vývoji v zemi po roce 1989 a nedostatečným vypořádáním se s komunistickou minulostí. Z toho důvodu je jedna z podkapitol práce věnována významným historickým diskuzím mezi 1989 a 2005. Ústředními postavami nového směru historické politiky v Polsku byli bratři Jarosław a Lech Kaczyński, kteří měli největší vliv na prosazování této politiky do veřejného diskurzu. V závěru práce jsou hodnoceny výsledky dvouletého prosazování historické politiky.

Abstract

Politics of History in Poland have become the central theme of the Government of Law and Justice in the 2005 - 2007 period. The thesis deals with the definition of the term Politics of History and the term as understood by Law and Justice. The new direction of Politics of History prompted a lively debate in Poland between both Polish historians and the general public. The paper describes how the government conducted this policy and the tools utilized. One of their main motives was the delimitation of political developments in the country after 1989 and the lack of dealing with the communist past. For this reason, one of the subchapters of the work is devoted to significant historical discussions between 1989 and 2005. The central figures of the new direction of

historical politics in Poland were brothers Jarosław and Lech Kaczyński, who had the greatest influence on the promotion of this policy in public discourse. In conclusion, the results of the two-year enforcement of historical politics.

Klí ová slova

Historická politika, Právo a spravedlnost, polská 4. republika, politika paměti, Jarosław Kaczyński, Lech Kaczyński, polské dějiny, Institut národní paměti

Keywords

Politics of history, Law and Justice, Polish 4th Republic, politics of memory, Jarosław Kaczyński, Lech Kaczyński Polish History, Institute of National Remembrance

Rozsah práce: 111 670 znak

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 4.1.2018

Bc. Zuzana Netolická

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat svému vedoucímu práce doc. PhDr. Jiřímu Vykoukalovi, CSc. za pomoc s výběrem tématu diplomové práce, za užitečné rady ohledně zdrojů, struktury a tezí práce a vstřícnost po celou dobu mého studia. Měj dík patří také vedoucímu diplomového semináře doc. PhDr. Luboši Těmeci CSc. Dále bych chtěl poděkovat studijní referentce Janě Vokaté za pomoc při všech administrativních procesech během mého studia, Anně Voalíkové za jazykovou korekturu a úpravu stylistiky a svým rodičům za podporu a trpělivost.

Institut mezinárodních studií
Teze diplomové práce

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno:
Zuzana Netolická

E-mail:

Semestr:

Letní

Akademický rok: 2014/2015

Název práce:

Historická politika v Polsku za vlády Práva a spravedlnosti 2005 a 2007

Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):

červenec, 2016

Vedoucí diplomového semináře: doc. PhDr.

Lubomír Vec CSc.

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Jiří Vykoukal CSc.

V čem se oproti předloženému zadání změnil cíl práce?

Cíl práce se oproti předloženému zadání nezměnil. Cílem práce tedy zůstává výzkum historické politiky strany Právo a spravedlnost během vlády v Polsku v letech 2005 a 2007. Během výzkumu došlo zejména k zakomponování českého, nebo ruského případu s polským, ale po konzultaci s vedoucím práce od toho bylo upuštěno. Výzkumné otázky tak zůstávají stejné a to, jaké nástroje používal PiS pro prosazení programu historické politiky? A jakým způsobem vyvíjel PiS historii pro své politické cíle? Vzhledem k tomu, že je nutné vysvětlit i samotný termín historická politika, který není jednoznačně ukotven, byla přidána další výzkumná otázka, a to: Proč je historie pro politiku důležitá?

Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?

Zpočátku nebylo časové vymezení úplně přesné, protože vláda sice trvala pouze dva roky, ale například Lech Kaczyński byl prezidentem až do roku 2010 a i z této pozice mohl vést historickou politiku. Nakonec ale bylo určeno pevně období 2005 a 2007. V práci jsou ale zmíněny i důležité mezníky od roku 1989 do roku 2005, například zřízení Institutu národní paměti, výstavba Muzea Varšavského povstání a předvolební kampaň.

Teritoriální vymezení zůstává stále stejné, tedy Polsko.

Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?

1. úvod
2. teoretická a metodologická kapitola
3. představení konceptu "polityka historyczna"
-základní charakteristika, vznik a vývoj konceptu
4. historická politika v programu PiS a její uplatnění
5. závěr

Plánovaná byla ještě jedna kapitola, kde by byla podrobněji popsána diskuze, která se konala mezi polskými liberálními a konzervativními historiky. Ale po dohodě s vedoucí práce se od toho upustilo..

Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?

Jako hlavní metodologie byla na začátku stanovena agenda setting, nebo-li nastolování agendy. Další možnou metodou k práci je diskurzivní analýza, ale po dohodě s vedoucím práce byla zanechána pouze agenda setting.

Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?

Byla zpracována hlavně sekundární literatura, která se zabývá historickou politikou obecně, literatura zabývající se případem Polska. Na doporučení vedoucího diplomového semináře jsem do sekundární literatury přidala také další komparativní díla, která popisují historickou politiku v jiných zemích. Tím se mi vyřešil také jeden z problémů, a to, že jsem literaturu měla především od polských autorů a těch zahraničních tolik nebylo. Literatura není v České republice k sehnání, ale vzhledem k našim cestám do Polska nebylo nemohuté zajistit si literaturu.

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):

Od zadání projektu k odevzdání tezí došlo především k pokroku ohledně ujasnění terminologie. Polský termín polityka historyczna je v českém prostředí překládám několika způsoby a každý překlad vystihuje trochu něco jiného. Nakonec jsem se rozhodla pracovat s termínem historická politika. Podle různých definicí je přesně historická politika tím, co prosazovala strana Právo a spravedlnost v Polsku.

Ujasnila jsem si také teze diplomové práce, i když předpokládám, že se nadále budou trochu měnit a budu hledat přesnější formulace, jak je vyjádřit.

Podpis studenta a datum:

Schváleno:

Datum

Podpis

Vedoucí práce

Vedoucí diplomového semináře

Obsah

OBSAH.....	1
1. ÚVOD	2
1.1. STRUKTURA PRÁCE	5
1.2. POUŽITÉ ZDROJE	6
2. METODOLOGICKÁ A TEORETICKÁ KAPITOLA	8
2.1. AGENDA SETTING.....	8
2.2. TEORETICKÉ VYMEZENÍ POUŽÍVANÝCH POJM	11
3. HISTORICKÁ POLITIKA A JEJÍ VÝSKYT V POLSKU PO ROCE 1989.....	14
3.1. CO ZNAMENÁ POJEM HISTORICKÁ POLITIKA	14
3.1.1. <i>Historická politika v Rusku po rozpadu SSSR</i>	18
3.2. HISTORICKÁ POLITIKA V POLSKU PO ROCE 1989.....	21
4. HISTORICKÁ POLITIKA V POLSKU V LETECH 2005 AŤ 2007.....	28
4. 1. PARLAMENTNÍ A PREZIDENTSKÉ VOLBY V ROCE 2005.....	29
4.2. KONCEPT IV. REPUBLIKY	34
4.3. REALIZACE HISTORICKÉ POLITIKY V POLSKU	38
4.3.1. <i>Historická politika na institucionální úrovni</i>	41
4.3.2. <i>Legislativní změny</i>	47
4.3.3. <i>Nový směr v zahraniční politice</i>	49
ZÁV R.....	53
SUMMARY	55
POUŽITÁ LITERATURA.....	57

1. Úvod

Téma historické politiky je v Polsku už po řadu let předmětem intenzivní veřejné debaty. Pojem se objevil poprvé v devadesátých letech mezi konzervativními historiky a politology, kteří usilovali o důraznější vyrovnání s polskou komunistickou minulostí. Předeevším je historická politika spojena se stranou Právo a spravedlnost (PiS), která jí přijala za svůj politický program a během vlády v letech 2005 až 2007 ji velmi důrazně prosazovala. Vyhlášení jednotné historické politiky vyvolalo v Polsku vážnou debatu a rozdělilo polskou společnost. Velmi diskutovaným tématem se stala například politizace Institutu paměti národa (*Institut pamięci narodowej* či IPN), jehož existenci se stala za vlády PiS terčem kritiky mnoha opozičních politiků a historiků.

Spor probíhá v polské společnosti již několik let a s novou vládou Práva a spravedlnosti je znovu aktuální. Není pochyb o tom, že výklad historie má moc ovlivňovat společnost a je nedílnou součástí polské kultury. V českém prostředí není téma příliš podrobně zpracované a nebyla k němu vydaná žádná souborná práce. Polské historické politice se vnuje docent Jiří Vykoukal a její vývoj popsal v jedné z kapitol sborníku pod vedením Jiřího Peška *Napříč kontinentem soudobých dějin*. Podobnému tématu se ve své diplomové práci vnoval i Maciej Ruczaj, ale na problematiku historické politiky pohlížel spíše jen okrajově a zabýval se pouze sporem mezi polskými liberály a konzervativci. V polském prostředí je téma rozpracované výrazně více, ale u větších publikací se jedná spíše o jednostranně zaměřené práce, které reprezentují vždy názorový proud jedné strany sporu.

Polský pojem *polityka historyczna* bude v diplomové práci překládán do češtiny jako historická politika. V literatuře se občas používá také politika dějin, nebo politika paměti, ale v tomto případě historická politika nejlépe vystihuje, o čem práce pojednává. Budu pracovat s definicí Marka Cichockého, podle níž znamená historická politika *zpevnění ve veřejné diskuzi o minulosti prostřednictvím nejrozličnějších forem institucionalizace tohoto diskurzu*.¹ Český překlad je také přesnější z toho důvodu, že Právo a spravedlnost ve svém programu srovnávalo na jednu úroveň historickou politiku s politikou hospodářskou nebo sociální. Jak pojem historická politika vznikl je

---

¹ Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“ in *Pamięć i polityka historyczna : Doświadczenia Polski i jej sąsiadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź : Institut Pamięci Narodowej, 2008), s. 177

popsáno ve třetí kapitole diplomové práce. Kromě jeho vývoje a definic, sleduje kapitola také příklady jednotlivých evropských států. Uplatnění historické politiky je podrobněji představeno na příkladu Ruska, které po nástupu Vladimíra Putina začalo prosazovat nový směr historické politiky. Druhá část kapitoly je zaměřena konkrétně na Polsko a z pohledu toho, jak se historická politika, i když tak ještě nebyla označována, vyvíjela od pádu komunistického režimu v roce 1989 do nástupu Práva a spravedlnosti do vlády v roce 2005.

Diplomová práce sleduje vývoj a implementaci konceptu historické politiky v Polsku v časovém horizontu let 2005 až 2007, kdy byla u moci strana Právo a spravedlnost. Tento koncept se však objevil už dříve a hrál významnou roli například při formování Institutu paměti národa, nebo během budování Muzea Varšavského povstání, což byl jeden z projektů tehdejšího primátora Varšavy a pozdějšího prezidenta Lecha Kaczyňského. Prosazování historické politiky rokem 2007 neskončilo, ale strana po předčasných volbách nebyla ve vládě a ztratila tak výrazný vliv. Ten získala opět po prezidentských a parlamentních volbách v roce 2015 a obsazení klíčových funkcí a institucí spojených s výkladem dějin se stalo jednou z priorit. Současná politická situace lze jen těžko hodnotit a ani to není cílem této práce. Užitečně ale můžeme vidět, že PiS postupuje podle podobných vzorců jako v roce 2005. Teritoriálně se bude práce zaměřovat pouze na Polsko. Výjimku tvoří pouze ta území mimo Polsko, která jsou neodmyslitelně spjata s polskou národní identitou a stala se předmětem diskuze.

Hlavním aktérem je strana Právo a spravedlnost a její vláda v letech 2005 až 2007. Kromě poslanců PiS se práce věnuje i poslancům stran Liga polských rodin a Sebeobrana. Zvláštní pozornost si zaslouží bratři Lech a Jarosław Kaczyňští, kteří byli stejně jako nejvyššími osobnostmi strany a tvůrci jejího programu, i když Lech Kaczyňski ze strany v roce 2006 vystoupil. Měl významný vliv na formování vládního programu. Dalšími aktéry jsou polští historici, vládní opozice a zástupci polské intelektuální fronty. Ti v nich se k nově nastolené historické politice vyjadřovali. Práce se bude věnovat, jak těm, kteří novou politiku podporovali, tak těm, kteří ji kritizovali a obviňovali stranu Právo a spravedlnosti z manipulace a jednostranného výkladu dějin. Důležitou roli hrála i církev, která měla a má být formálně apolitická a k politické situaci se nevyjadřovat. Uvnitř církve ale existuje celá řada menších radikálnějších skupin, které svá politická stanoviska jasně vyjadřují a stojí za stranou Právo a spravedlnost.

Koncepty využívané v této práci jsou především ty, které se zabývají vztahy historie, politiky a paměti. V polském prostředí je za autora pojmu *špolityka historyczna* považován politolog a filosof Marek Cichocki, který poskytl jako poradce Lecha Kaczyńskému.² Další polští autoři, kteří se touto problematikou zabývají, jsou například Piotr Machcewicz nebo Marcin Kula. V evropském měřítku je téma rozpracováno především německými a francouzskými autory, mezi nimi patří Paul Ricoeur (Paměť, dějiny, zapomnění) nebo Pierre Nora (Mezi pamětí a historií). Metoda použitá v této práci je *agenda-setting*.³ Jedná se o metodu, zaměřující se na výzkum veřejného mínění a jeho nastolování. V tomto případě nastolování politické agendy.

Cílem práce je odpovědět na stanovené výzkumné otázky. První otázka zní *šJaké prostředí vyústila strana Právo a spravedlnost pro prosazení programu historické politiky?š*. Nástroj pro její prosazení byla celá agenda a práce se bude zaměřovat nejen na ty, které přispěly ke skutečnému uplatnění jejich politiky, ale také na ty, které ovlivnily veřejné mínění, například média. Druhá výzkumná otázka, *šJakým způsobem vyústila strana PiS historii pro své politické cíle?š* se zaměřuje na to, jak skrze výklad historie prosazovala strana svou politiku. Právo a spravedlnost je známé konzervativní a nacionalistickou politikou, která se odráží i v pojetí polských dějin. Výrazný vliv má historická politika i na zahraniční politiku. V tomto případě ovlivnila vztahy s Německem, Ruskem a Ukrajinou. Tedy, obecně jde o otázku, *šPro je historie pro politiku tak důležitá?š*, bude vysvětlena ve stejné kapitole na příkladu Polska a Ruska.

Dalším cílem práce je potvrzení nebo vyvrácení následující teze: *Historická politika Práva a spravedlnosti se zaměřovala na hrdinské momenty polských dějin 20. století a zdrazovala výjimečnost polské historické zkušenosti*. Strana PiS akcentovala hrdinskost polského národa a nepodporoval diskuse poukazující na slabé momenty polských dějin, jako byla třeba kolaborace za druhé světové války nebo aktivní účast polských obyvatel na holocaustu. Takové snahy byly podle nich chápány jako protivlastenecké.

---

² Cichocki ale odmítá, že je autorem pojmu a iniciátorem diskuze v Polsku. In Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“ s. 177

S tím souvisí také teorie o Polsku jako *antemurale* a jako *Kristus národ*. Uf od st edov ku se Polsko staví do role ochránce k es anských národ v Evrop , které chrání p ed v-ím, co p ichází z východu, respektive jihovýchodu. Za tuto svou roli Polsko vfdy v historii trp lo, ale práv podle mesianistické teorie p ebírá vínu a h íchy celé Evropy na sebe. Filozofický sm r mesianismu vyvrcholil v devatenáctém století, kdy v Polsku prob hla dv nejslavn j-í povstání ó listopadové a lednové. Polsko také vyzdvihovalo svou jedine nou úlohu ve východní Evrop , a proto ztráta je východních území po první i po druhé sv tové válce bolestivým tématem.⁴

1.1. Struktura práce

Diplomová práce za íná úvodní kapitolou, která p iblifuje zkoumanou problematiku, vyjasn ní a vysv tlení pojmu , s nimifl je pracováno. Úvod pokrač uje také jasným vymezením asového úseku a teritoria, kterému se bude hlavní ást práce v novat, a kdo jsou hlavní akté i diplomové práce. V nuje se i pouflitým koncept m, teoriím a metodám pomáhajících ukotvit práci do teoretického rámce. Klí ovou ástí úvodu je stanovení cíl práce a položení výzkumných otázek a teze. Záv rem dochází ke kritickému zhodnocení pouflitých zdroj a vysv tlení, pro byly tyto zdroje v práci vyuffity.

Po úvodu následuje teoretická a metodologická kapitola. Zabývá se zvolenou metodou *agenda-setting*, jejím vznikem, vývojem a tím, jak metodu aplikovat na zkoumanou problematiku. Dále se v nuje teoretickým rámc m, do kterých je práce zasazena. Popisuje r zné definice a p ístupy, které k t mto teoretickým rámc m existují, a ilustruje, pro jsou relevantní pro diplomovou práci.

T etí kapitola práce p iblíflí koncept *polityka historyczna*. V první ásti bude vysv tlena základní charakteristika pojmu, jaké jiné varianty pojmenování existují, a pro je pro státy d leflité zabývat se historickou politikou. Pro blifl-í p edstavu bude je-t popsán konkrétní p íklad Ruska, kde se s historickou politikou pracuje, ale ukazuje

---

³ Česky se dá překládat jako nastolování agendy, avšak význam pojmu je trochu pozměněný, a proto je v práci používán anglický originál.

⁴ Dariusz Gawin, „O pożytkach i szkodliwości“ in *Pamięć i odpowiedzialność*, ed. Robert Kostro, Tomasz Merta (Kraków : Ośrodek Myśli Politycznej, 2005). s 25

se, ale politika zasahuje do výkladu dle jin více, než by měla. Druhá část kapitoly bude sledovat vývoj historické politiky v Polsku od roku 1989 až do nástupu PiS do vlády. Tato část práce slouží jako úvod k další, stejně kapitole, která se v ní výhradně sledovanému období 2005 až 2007.

Další kapitola se bude v ní novat přímo stran Právo a spravedlnost a nástroji, které používala pro prosazení svého programu historické politiky. Kromě PiS a bratr Kaczyńskich budou aktéry také instituce, které strana využívala, nebo které během její vlády vznikaly. Právo a spravedlnost dosadila na velké politické pozice ve státě své sympatizanty, nebo přímo straníky, což jí také výrazně pomohlo. Kapitola se zaměří i na postoj opozice vůči historické politice Práva a spravedlnosti a na diskusi, kterou tím otevřeli. Po vytvoření nového programu vystoupilo mnoho kritiků, kterým se nelíbilo, jak strana ovlivňuje výklad dějin a akcentuje vybrané historické události. Této diskuzi se účastnili především političtí historikové, novináři a široká veřejnost.

1.2. Použité zdroje

Použité zdroje v diplomové práci jsou jak primární, tak sekundární. Mezi primární zdroje patří především program a prohlášení strany Právo a spravedlnost ve sledovaném období včetně návrhu na novou polskou ústavu budoucí IV. republiky. Dalším primárním zdrojem jsou také průzkumy veřejného mínění CBOS, které budou v práci použity. Představují názory široké veřejnosti na zkoumané události. Je z nich velmi dobře patrné, jakou podporu má ve společnosti dekomunizace společnosti, nové lustrace zákony a jak jsou spokojeni s vládou a politickou scénou. Pro stejné kapitole práce zkoumající jednotlivé kroky Práva a spravedlnosti při prosazování historické politiky byly nezbytné zápisy z klíčových jednání v Sejmu, především vystoupení hlavních zainteresovaných osob, dále pak plně zmíněných zákonů a jejich novelizací. Práce odkazuje na články deníků *Gazeta Wyborcza* a *Rzeczpospolita*, a dalších, které reprezentují názorovou skupinu liberálů a konzervativců. Dále čerpá z dokumentů spojených s Institutem národní paměti a Muzeem Varšavského povstání.

Sekundární zdroje jsou využité především v kapitolách vztahujících se k metodologii, konceptům a vysvětlení pojmu historická politika. Dále se jedná o literaturu vztahující se k politické situaci v Polsku od roku 1989 do 2007. Stejně knihou je *Historia Polityczna*

Polski 1989-2012 od Antoni Dudka. Mezi sekundární literaturu patří i odborné články polských historiků, kteří se problému historické politiky věnují na odborné úrovni. Klíčovým dílem konzervativních polských historiků je sborník *Pamięć i odpowiedzialność* editovaný Tomaszem Merta a Robertem Kostrou a obsahuje díla historiků a politologů jako jsou Dariusz Gawin, Zdzisław Krasnodębski, Dariusz Karłowicz. V práci jsou citovány například články z novin, ale ty jsou brány jako primární zdroje.

2. Metodologická a teoretická kapitola

Tato diplomová práce vychází z metodologického konceptu *agenda-setting*. V rámci této metody lze stranu Právo a spravedlnost a její poslance chápat jako hlavní aktéry, kteří se snaží prosadit určité téma do veřejného prostoru a vytvořit historickou politiku jako veřejný problém, jak je popsáno v konceptu *agenda-setting*. Kapitola se konceptu vnuje, blíže popisuje, a také popisuje důležité prvky pro jeho použití v snaze Práva a spravedlnosti prosadit svůj program historické politiky v letech 2005 až 2007 a v předvolebním období.

2.1. Agenda Setting

Teorie *agenda-setting* se zabývá tím, jakým způsobem se určité téma dostane do určité agendy a je založena na představě, že média ovlivňují veřejné mínění, postoje a chování veřejnosti.⁵ Termín byl poprvé použit v roce 1968 ve Spojených státech. Od té doby se teorie nadále rozvíjela a dostala se do celého světa. Jejím hlavním cílem byl popis a zkoumání vlivu masové komunikace na veřejné mínění.⁶ Co přesně se myslí pod pojmem agenda, se ale u mnoha autorů liší. Za zakladatele se považují americký v roce 1968 Maxwell McCombs společně s Donaldem Shawem z University of North Carolina. Ve své diplomové studii z Chapel Hill zabývající se vlivem médií na nerozhodnuté voliče v rámci předvolební kampaně prezidentských voleb v USA v roce 1968 stanovili základní pojmy *agenda-setting*.⁷ Později se k nim připojil se svým výzkumem je-t David Weaver a Gerald Ray Funkhouser.

Koncept nastolování agendy se v rámci společenského výzkumu týkal nejprve masových médií. Během let se postupně rozvíjel a *agenda-setting* získal svou podobu například dalšími disciplínami.⁸ Podle amerických autorů Jamese Dearinga a Everetta Rodgerse je pojem *agenda-setting* šproces neustálého soupeření mezi tématy a jejich zástupci o získání pozornosti médií, veřejnosti a politických elit.⁹ Nastolování agendy můžeme rozdělit do tří kategorií: mediální, veřejné a politické. Každé kategorii se

⁵ Škodová Markéta, „Zasazení konceptu *agenda-setting* do uvažování o médiích“, in *Agenda-setting : teoretické přístupy*, ed. Markéta Škodová (Praha : Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008), s. 11.

⁶ Maxwell McCombs, *Agenda Setting* (Praha : Portál, 2009), s. 20.

⁷ Ibidem, s. 18.

⁸ Tomáš Trampota, Jan Křeček a Vlastimil Nečas, *Média a moc* (Praha: Fakulta sociálních věd UK, 2006), str. 29

⁹ Leichtová Magdalena, „*Agenda-setting* v masových médiích v globalizovaném světě“, in *Média a politika*, ed. Rosůlek Přemysl (Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2009), str. 115.

v nuje samostatná výzkumná tradice.¹⁰ Později se kategorie rozšířily afl na devět mofných přístupů. Jejich vzájemnému vlivu je stále vnována velká pozornost hlavně v zahraničí. Předmětem zkoumání této práce bude politická agenda, která se jako samostatná výzkumná tradice objevila na přelomu tředesátých a sedmdesátých let a v českém prostředí ani v zahraničí ji není prozatím vnována taková pozornost jako mediální a veřejné.¹¹ Od mediální a veřejné se liší tak, že je charakterizována jako soubor veřejných problémů, i politických kontroverzí, kterým se musí politická reprezentace vnovat. Oproti tomu mediální agendu tvoří to, co zaujímá nejvíce prostor v masových médiích a veřejná témata, která považuje za zásadní velkou část veřejnosti.¹²

Nastolování agendy je spojené s dalšími dvěma koncepty: rámováním (*framing*) a vypíchnutím nebo usměrňováním¹³ (*priming*), dle nichž plynou zledek nastolování agendy. Entman chápe rámování jako výběr určitých prvků pozorované reality, kterým přidává větší významnost při komunikaci.¹⁴ Oni další výzkumníci chápou rámování jako mocenský proces, který upřednostňuje daná témata. Vypíchnutí se snaží přesunout pozornost určitým směrem prostřednictvím zviditelnění vybraných témat.¹⁵

Autorem pojmu špolitická agenda je americký politolog Elmer E. Schattschneider, který definuje formulování veřejného problému (*issues*¹⁶) jako základní mocenský instrument.¹⁷ Koncept *agenda-setting* chápe proces *issue* jako určitý problém, který si zaslouží zájem veřejnosti.¹⁸ Charakteristické pro politickou agendu je to, že při nastolování agendy je veřejný problém chápán jako konflikt mezi různými zájmovými skupinami, například politickými stranami a je často vyobrazován jako kontroverzní, což se u agendy mediální ani veřejné neděje.¹⁹ Tyto zájmové skupiny s jasným stanoviskem vznikají ještě před vytvořením a prosazováním problému (*problem*), a tím vytvoří postupně veřejný problém (*issue*). Ten se pak začne objevovat jako hlavní téma v médiích a tím vzbudí zájem veřejnosti, která je znepokojena a dostane se do veřejného

¹⁰ Nečas Vlastimil, „Tradice výzkumu agenda-setting“, in *Agenda-setting : teoretické přístupy*, str. 25.

¹¹ Kalvas František, „Politická agenda,“ in *Agenda-setting : teoretické přístupy*, s. 63.

¹² Ibidem, s. 67

¹³ V českých textech se *priming* překládá jako usměrňování i jako vypíchnutí.

¹⁴ Kalvas František, „Politická agenda,“ in *Agenda-setting : teoretické přístupy*

¹⁵ Trampota, Křeček a Nečas, *Média a moc*, str. 24.

¹⁶ v češtině pro pojem neexistuje jednoslovný ekvivalent, protože překlad „problém“ není dostačující

¹⁷ Kalvas František, „Politická agenda,“ in *Agenda-setting : teoretické přístupy*, s. 64.

¹⁸ V angličtině se rozlišuje pojmy *problem* a *issue*. Pro potřeby zkoumání politické agendy se pojem *issue* překládá jako veřejný zájem.

mín ní. Anthony Downs rozeznává p t fází zájmu ve ejného mín ní. V p ed-problémové fázi (*the pre-problem stage*) se problém vyskytuje, ale ve ejnost mu nev nuje v t-í pozornost, cofl se zm ní ve druhé fázi *Alarmujícího objevení (alarmed discovery and euphoric enthusiasm)*, kdy se z problému stává ve ejný problém, emufl v t-ínou p edchází dramatická událost, na které -íroká ve ejnost ve ejný problém pochopí.²⁰ V dal-í fázi *Pochopení ceny e-ení (realizing the costs of significant progress)* si ve ejnost uv domuje sloffitost ve ejného problému a jeho e-ení a za íná vytvá et zájmové skupiny.²¹ Od tvrté fáze zájem ve ejného mín ní opadá. Fáze *Poklesu intenzity zájmu (gradual decline of intense public interest)* je charakteristická odlivem zájmu ve ejnosti, která bu povafluje e-ení ve ejného problému za p íli-náro né, p íli-znepokojující, a nebo ufl ji diskuze o n m vy erpává a nudí a sm uje tak k poslední fázi *Post-problémové (the post-problem stage)*, kdy ve ejný problém mizí.²²

Kdyfl se ve ejný problém objeví ve ve ejném mín ní, snadn ji se dostane i do politické agendy. Skrze politickou reprezentaci, která je nositelem ve ejného problému se m fle dostat nejprve do politické agendy a afl teprve poté do ve ejného mín ní.²³ Nicmén bez zájmu politické elity není moflné za ít ve ejný problém e-it.²⁴ Existuje více variant jak ve ejný problém rozd lit. Podle Jamese Dearinga a Everetta Rogerse m fle být konfliktní, nebo valen ní. U konfliktního je hlavní otázkou, zda problém v bec existuje a jestli má smysl se jím zabývat. Valen ní problém uznávají ob strany sporu a li-í se pouze v názoru, jak problém vy e-it.²⁵ Problémy m fleme d lit také na ekonomické a morální, který je oproti ekonomickému zna n ovlivn n masovými médii a ve ejným mín ním.²⁶

Podle Roberta W. Cobba a Marca Howarda Rosse je moflné rozd lit formování politické agendy do -esti krok : iniciaci problému, expanzi ve ejného zájmu, adopci problému do ve ejné agendy, adopci problému do politické agendy, rozhodovací proces

---

¹⁹ Kalvas František, „Politická agenda,“ in *Agenda-setting : teoretické přístupy* s. 65.

²⁰ Anthony Dawns, „Up and Down With Ecology“ in *Agenda Setting. Readings on Media, Public Opinion, and Policy-Making*, ed. Maxwell E. McCombs (Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, 1991), s. 27-28

²¹ Ibidem

²² Ibidem

²³ Kalvas František, „Politická agenda,“ in *Agenda-setting : teoretické přístupy*, s. 71

²⁴ „Political Agenda Setting and the Mass Media“ Oxford Research Encyclopedias, <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-46> (staženo 26.12.2017)

²⁵ Kalvas František, „Politická agenda,“ in *Agenda-setting : teoretické přístupy*, s.66

a implementaci politiky.²⁷ Samotná iniciační fáze se ještě dále dělí na tři stupně. Když je problém definován, musí být i pojmenován (*naming*). Poté se hledá viník problému (*blaming*) a nakonec představení problému politické reprezentaci (*claiming*). Pojmenování je pro problém klíčové, protože mu pomoci tomu, jak je ve veřejnosti přijatý. Jeho výsledek na přijetí zvykle také nejednoznačnost, díky které si každý mu představit něco trochu jiného, čím se lépe identifikuje.²⁸ Prosazení problému pomůže, pokud zasáhne co nejvíce sociální skupinu a má generální přesah.

Při zkoumání politické agendy se analyzují volební programy jednotlivých stran zainteresovaných problémem, jejich oficiální dokumenty a veřejná vystoupení politiků, případně činnosti vlády, nebo opozice.²⁹ Média jsou pro politiky platformou, kde mohou oslovovat své voliče a opoziční strany se mohou zviditelnit.³⁰

2.2. Teoretické vymezení používaných pojmů

Diplomová práce se zabývá pojmem historická politika, ale pracuje také s dalšími termíny, které jsou s historickou politikou spjaty. Jejich vymezení pomůže lepšímu pochopení toho, co historická politika znamená, a pro je nejvhodnějším termínem pro politiku Práva a spravedlnosti.

Historická politika se často zaměřuje s politikou paměti. Mezi historií a pamětí jsou ale značné rozdíly, které je třeba rozlišovat. Podle francouzského historika Pierra Nory jsou tyto termíny přímo opakem.³¹ Zatímco historie má být nezaujatá, zobrazovat věci přesně tak, jak se staly a zastupovat minulost, paměť je náchylná k manipulaci, je subjektivní a založená na identifikaci s minulostí. Plní funkci budování identity a kolektivnosti, díky které jednotlivci mohou definovat svou sounáležitost s danou komunitou.³² Tuto roli plnila paměť hlavně v 19. století během vzestupu nacionalismus

²⁶ Kalvas František, „Politická agenda,“ in *Agenda-setting : teoretické přístupy*, s.66

²⁷ Ibidem, s. 70

²⁸ Ibidem

²⁹ Trampota, Křeček a Nečas, *Média a moc*, str. 28.

³⁰ Political Agenda Setting and the Mass Media“ Oxford Research Encyclopedias, <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-46> (staženo 26.12.2017)

³¹ Pierre Nora, „Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire“, *Representations* vol 26 (1989), s.8-9.

³² Patrycja Bałdys, Katarzyna Piątek, „Memory politicized. Polish media and politics of memory – case studies“, *Media i Społeczeństwo* 6 (2016), s. 65

v Evropě, ale například i po rozpadu Sovětského svazu. Pomáhá vytvářet kolektivní paměť. Studium paměti se zabývá psychologie, psychofyziologie, neurofyziologie a psychiatrie,³³ ale postupně si získává své místo i v historických vědách. Historie má být kritická a odhalovat nejasnosti zpravené pamětí. Podle britského historika Edwarda Carra je historie neustálý dialog mezi současnou společností a touto minulou.³⁴

Protikladem historické paměti je kolektivní paměť, kterou Pierre Nora definuje jako něco, co z minulosti zbývá v životě skupin, nebo také to, co tyto skupiny z minulosti udělají.³⁵ Stává se pramenem historie a je ve středu zájmu vládnoucí reprezentace. Americký historik Patrick Hutton popisuje kolektivní paměť jako společný zvyk, ideál a hodnoty určující hranice našeho myšlení v souladu s myšlením této skupiny, do které náležíme.³⁶ Tvoří základ individuální i kolektivní identity a stává se náchylnou k politickému ovlivnění. Kolektivní paměť ovlivňuje i typy historických činů: historické a intelektuální tradice vycházející z minulosti, ti, kteří s tradicemi pracují a snaží se jimi manipulovat a ti, kteří tradice prožívají a přispívají k nim, jak jim to vyhovuje.³⁷ Soubor těchto tradic a hodnot se nazývá axiologická paměť (*pamięć aksjologiczna*). Její hlavním polem působnosti jsou společné ideály, na kterých je společnost postavena a má nutkání dle historie pokračovat.³⁸

Podle Pierra Hassnera máme rozdílný politický vliv na historii do té míry.³⁹ Prvním stupněm je ustanovení zakládajícího mýtu, nebo narativní identity, na kterých je společnost postavena. Dalším stupněm už je záměrná politická manipulace jednou politickou stranou proti druhé. To se podle polského historika Andrzeje Friszkeho stalo v Polsku na začátku 90. let, kdy byli někdy představitelé Solidarity obviněni

³³ Jacques Le Goff, *Paměť a dějiny*, (Praha: Argo, 2007), s. 60

³⁴ Jan Marinus Wiersma, „Politics of the Past: The Use and Abuse of History“ In *Politics of the Past: The Use and Abuse of History*, ed. Hannes Swoboda, Jan Marinus Wiersma. (Brusel, 2009) s. 25

³⁵ Jacques Le Goff, *Paměť a dějiny*, s. 108

³⁶ Władimir Kutiawin, „Pamięć historyczna Rosjan: między dziejopisarstwem akademickim a historiografią „ludową““ in *Pamięć i polityka historyczna: Doświadczenia Polski i jej sąsiadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź: Instytut Pamięci Narodowej, 2008), s. 36

³⁷ Wulf Kansteiner, „Finding Meaning in Memory: A Methodological Critique of Collective Memory Studies,“ *History and Theory* 41, č. 2 (2002), s. 180

³⁸ Dariusz Karłowicz, „Pamięć aksjologiczna a historia“ in *Pamięć i odpowiedzialność*, ed. Robert Kostro, Tomasz Merta. (Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej, 2005), str. 35

³⁹ Pierre Hassner, „Beyond History and Politics: The need for Conceptual and Ethical Dialogue“ in *Politics of the Past: The Use and Abuse of History*, ed. Hannes Swoboda, Jan Marinus Wiersma. (Brusel, 2009) s.

konzervativními politiky ze spolupráce s komunisty.⁴⁰ Jako příklad dalšího stupně politického vlivu uvádí Hassner Putinovu historickou politiku v Rusku po roce 2007, kdy ve svém projevu k ústřednímu tématu prohlásil, že jejich úkolem není hledat pravdu, ale dodržovat vládní linii.⁴¹ V domě zamlouvání určitých historických událostí se nazývá *absent memory* (chybějící paměť).⁴² Stát i společnost upřednostují události, nebo osobnosti, které lépe slouží naplňování historického narativu. Jako *absent memory* máme označit třeba sovětské stalinské zločiny, ke kterým se Rusko nevyjaduje. Nejedná se o popírání historie, protože stát ani společnost daná témata vůbec neotvírají. Historický narativ je zjednodušeným vyjádřením příběhů o událostech, které se staly, o osobách, které se jim účastnily, nebo se na nich podílely a o dopadu, jaký tyto události mají na společnost.⁴³ Objasňuje, jak se historická událost stala a kdo je za ni zodpovědný. Historický narativ pomáhá vytvářet národní mýty důležité pro budování identity národa a vlastenectví. Z definice Jana Józefa Lipského vyplývá, že vlastenectví je nejen úcta a láska k tradicím, ale také selekce prvků dané tradice, což Lipský chápe jako uchovávání národních mýtů, které mohou být morálně kódní.⁴⁴ Patriotismus v koncepcích historické politiky je úzce spojený s nacionalismem, založeným na rozlišování myšlenek a na vztahu k cizímu.⁴⁵

S historickou politikou bývá občas zaměňován pojem politizace dějin, který je ovšem její součástí. Chápeme tak vyvolávání historických argumentů v politické debatě. Příkladem může být vyhrocená prezidentská volební kampaň v roce 2005 v Polsku, kdy Jacek Kurski obvinil Donalda Tuska z toho, že jeho dědeček byl nacist. Informace, která nemá vliv na výkon funkce prezidenta ale Tuskovou kampaní otřásla a pro mnoho Poláků byla důvodem, pro ho nevolit. Politizace historie se objevuje ve všech sférách a podle některých historiků je nevyhnutelná, protože všichni historici jsou ovlivněni svým prostředím, společností a vlastním politickým názorem.⁴⁶

⁴⁰ Pierre Hassner, „Beyond History and Politics: The need for Conceptual and Ethical Dialogue“ s.

⁴¹ Ibidem s.

⁴² Samuel Green, Maria Lipman, Andrey Ryabov, „Engaging History: The problems and politics of history in Russia“ in *Engaging History: The problems and politics of memory in Russia and the Post-Socialist Space*, ed. Samuel A. Greene. Carnegie Moscow Center 2 (2010), s. 9

⁴³ Jelena Subotić, „Stories States Tell: Identity, Narrative, and Human Rights in the Balkans“ in *Slavic Review* 72, 2 (2013) s. 206

⁴⁴ Jan Józef Lipski, *Dwie ojczyzny, dwa patriotyzmy: Uwagi o megalomanii narodowej i ksenofobii Polaków* (Warszawa : Wydawnictwo PEN, 1992) s.14-15

⁴⁵ Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“ s. 183

3. Historická politika a její výskyt v Polsku po roce 1989

Následující kapitola se vnuje definici pojmu historická politika. Popisuje jeho vznik a význam, vysvětluje proč je pro státy historická politika důležitá. Vnuje se významným historikům, kteří pojem vymezují a snaží se vysvětlit jeho cíle a ukázat, jaké nástroje mohou jednotlivé země při prosazování historické politiky používat. Příkladem úspěšně vedené historické politiky se stalo Rusko, které překračuje její hranice a přibližuje se spíše manipulaci s historií. Pochopení ruské historické politiky je důležitě pro nadcházející kapitolu, kde je polská historická politika konfrontována s ruskou. Druhá část kapitoly se zabývá vývojem Polska od roku 1989 do nástupu nové vlády PiS v roce 2005. Pojem historická politika se v tomto období ještě nepoužíval, ale to neznamená, že s ním jednotlivé vlády nepracovaly. Po pádu komunismu docházelo k přejmenování ulic a náměstí, obnovení oslav některých státních svátků a vyzdvihování v době protikomunistické opozice. Nic z toho se však nedělo pod hlavičkou oficiální historické politiky.

3.1. Co znamená pojem historická politika

Zájem o historii ve středovýchodní Evropě se objevil po pádu komunistických režimů a po pádu Sovětského svazu. Podle Paula Ricoera je v té zájem o historii způsoben zhroutilím ideologií 20. století – nacismu a bolševismu.⁴⁷ Uvádí, že obě ideologie byly postaveny na zakládajícím mýtu, díky kterému legitimizovaly svoji moc.⁴⁸ Sovětský svaz využíval mýtus Velké říjnové socialistické revoluce a ideu budování nové společnosti. Nacistické Německo zase pracovalo s mýtem Světě římské. Podle Pierra Nora mohou za zvýšený zájem o historii ještě dvě faktory, zrychlení života a proces mezinárodní dekolonizace.⁴⁹ V post-komunistických zemích se mýtus bolševické ideologie zhroutil také a pro jednotlivé země bylo stejně těžké, jak se vyrovnat s komunistickou minulostí, a na jakém historickém narativu vybudovat nový národ. Proto se nově ustavené demokracie odkazovaly ke své státnosti před nástupem komunismu. Tento jev lze dle Samuela Greena vnímat jako cílené národní paměti, kdy je klíčové připomínat významné osobnosti a události a naopak zapomínat ty

---

⁴⁶ Alexei Miller, „Russia: Power and History“

⁴⁷ Patrycja Bałdys, Katarzyna Piątek, „Memory politicized. Polish media and politics of memory – case studies“ s.66

⁴⁸ Ibidem s.66

⁴⁹ Pierre Nora, „Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire“

kontroverzní.⁵⁰ Každý národ potěbuje ve své historii určitě mezníky, které ho dokáží zaadit.

Dalším impulzem pro ovlivnění diskuze o historické politice bylo rozšíření Evropské unie v roce 2004. Do té doby převládal historický konsenzus, na kterém Unie stavěla svůj historický narativ vycházející z předpokladu, že druhá světová válka skončila porážkou nacistického Německa, po kterém následovala poválečná obnova následovaná v 60. letech ekonomickým rozvojem.⁵¹ Pro region střední a východní Evropy konec druhé světové války neznamenal vysvobození. To nastalo až v roce 1989. Pro západní Evropu je konec druhé světové války symbol svobody a demokracie, ale pro středovýchodní Evropu je podle Timothy Snydera rok 1945 symbolem přechodu z jedné okupace do druhé. S touto interpretací nesouhlasí ani Rusko, které stojí na historickém narativu Velké vlastenecké války a velkého vítězství.⁵² Rozdílnost narativu mezi západní Evropou a Ruskem se také manifestuje v interpretaci počátku druhé světové války. V západní Evropě je to rok 1939, kdežto v Rusku až 1941. V roce 2009 Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě ve své rezoluci postavila nacismus a stalinismus do stejné kategorie, což je pro Rusko opět nepřijatelné.

Termín historická politika je odvozen z německého *Geschichtspolitik*, který se ustálil v německém slovníku pod významem interpretace historie založené na vybraných motivech politické strany a snaha přesvědčit veřejnost, že tato interpretace je pravdivá.⁵³ Historická politika vylučuje přítomnost alternativní interpretace historických skutečností. Může být rozporována pouze historickou politikou jiné země. Jako příkladem může sloužit výklad činnosti Organizace ukrajinských nacionalistů během druhé světové války na Ukrajině a v Polsku. Historická politika je proto i velmi užitelným nástrojem zahraniční politiky s čímž souhlasí především konzervativní zastánci historické politiky.⁵⁴

⁵⁰ Samuel Green, Maria Lipman, Andrey Ryabov, „Engaging History“ s. 5

⁵¹ Igor Torbakov „History, Memory and National Identity: Understanding the Politics of History and Memory Wars in Post-Soviet Lands“ in *Demokratizatsiya* 19, č. 3. (2011), s. 214

⁵² Ibidem, s.218

⁵³ Alexei Miller, „Russia: Power and History“ in „*Engaging History: The problems and politics of history in Russia*“ in *Engaging History: The problems and politics of memory in Russia and the Post-Socialist Space*, ed. Samuel A. Greene. Carnegie Moscow Center č. 2 (2010), s. 15

⁵⁴ Antoni Dudek, „Spory o Polską politykę historyczną po 1989 roku“ in *Pamięć i polityka historyczna : Doświadczenia Polski i jej sąsiadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź : Instytut Pamięci narodowej, 2008), s. 199

I p esto, fle je historická politika asto uffvaným termínem, neexistuje pro n j ustálená definice. Pol-tí historici Dorota Malczewska-Pawelec a Tomasz Pawelec definují historickou politiku jako *šsoubor opat ení vykonaných autoritou pro v domé formování kolektivní historické pam ti za ú elem ur itého ideologického a politického cíle, (í) nej ast ji legitimizace dané vlády.*⁵⁵ Podle definice Marka Cichockého je historická politika *šzesílení ve ejné diskuze o minulosti, jak v rámci zem , tak navenek, prost ednictvím nejz zn j-ích forem institucionalizace tohoto diskurzu (í) na úrovni centrálních, státních institucí, ale také na úrovni lokálních, samosprávných a regionálních.*⁵⁶

Velmi asto se historická politika zam uje i s pojmem politika pam ti. Ozna ení historická politika ale zd raz uje, fle se jedná o politický fenomén, který by m l být zkoumaný. Oproti tomu politika pam ti se snaží prosadit ur itou formu kolektivní pam ti prost ednictvím stavby muzeí⁵⁷, p ipomínání svátku a d leflitých osobností, nebo strhávání a stav ní pomník .⁵⁸ Politika pam ti pak nemusí být provád na pouze vládou, ale i r znými historickými spolky nebo médii. Je také více otev ena dialogu, takže její podoba je ovlivn na diskuzí mezi historiky a dal-ími skupinami, kdefto historická politika je pevn dána vládou. N kte í historici up ednost ují pojem politika pam ti, protofle historickou politiky vnímají jako n co, co vyuffívají autoritá ské a totalitní státy.⁵⁹ Rafał Stobiecki ve svém pojetí historické politiky rozli-uje dv tradice. První je spojována s totalitním státem, jehoft cílem je likvidace v-ech dal-ích diskurz o minulosti.⁶⁰ Podle druhé tradice v demokratických státech je, jak uvádí Michel Foucault, historie diskurzem moci.⁶¹ Rozdíl mezi první a druhou tradicí je v tom, fle v demokratických zemích existuje více diskurz , které se prosazují podle toho, která zájmová skupina má p evahu.

⁵⁵ Patrycja Bałdys, Katarzyna Piątek, „Memory politicized. Polish media and politics of memory – case studies“ s. 68

⁵⁶ Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“, s. 177

⁵⁷ Pokud ale dochází k budování muzea pod hlavičkou určité politické strany, nejedná se o politiku paměti ale historickou politiku. Příkladem je Muzeum Varšavského povstání, jehož vybudování podpořili bratři Kaczyńští a především Lech, který byl v té době primátorem Varšavy. Podle některých historiků je Muzeum Varšavského povstání stěžejním projektem historické politiky.

⁵⁸ Alexei Miller, „Russia: Power and History“ s. 13

⁵⁹ Robert Traba, „Polityka wobec historii: kontrowersje i perspektywy“ in *Teksty drugie* č.1-2 (2010) s. 317

⁶⁰ Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“ s. 175

⁶¹ Ibidem

Podle historika Alexeje Millera je ideologie historické politiky postavena na čtyech základních pilířích. Podle prvního je historie a paměť vnímána jako prostor pro politický boj proti vnitřnímu i vnějšímu nepříteli. Druhý pilíř tvrdí, že vnější nepřítel urputně propaguje interpretaci minulých událostí s cílem pokodit ostatní státy, a proto země, které prosazují historickou politiku, se často dostávají do vzájemného sporu. Podle třetího pilíře odkazují na špatný stav vlastenectví, a tím ospravedlují potřebu historické politiky, která se pak odráží mimo jiné ve školních osnovách. Posledním pilířem, na kterém historická politika stojí je myšlenka, že jsou ostatní státy také proponenty svých vlastních historických politik.⁶²

Historická politika sleduje dva základní cíle: je nepostradatelná pro formování a udržení národní identity a legitimizaci moci a snaží se vyhnout kolektivnímu pocitu viny.⁶³ Historickou politiku v domě prosazuje vláda, jednotliví politici a odráží se i ve veřejných médiích.⁶⁴ Vláda může historickou politiku prosazovat na těchto úrovních: institucionální, legislativní a v zahraniční politice. První z nich se týká zakládání institutů národní paměti, které v tuzemsku spravují archivní materiály. Vlády mohou zakládat i další organizace, které se například věnují výuce a výchově dětí, muzea nebo vzdělávací centra. V kompetenci vlády je také přidělování financí jednotlivým organizacím a univerzitám, čímž ovlivní jaké obory a témata se budou rozvíjet. V rovině legislativní je historická politika viditelná například tvorbou lustráčních zákonů a zákonů o dekomunizaci. Historická politika v zahraniční politice pomáhá zlepšit obraz země v očích jiných států. Jak již bylo zmíněno výše, jedna historická událost může mít v rámci dvou států úplně jinou interpretaci. Cílem historické politiky ale není, aby se daná země štalíbilaž jiným, ale aby si získala jejich respekt, který by měl být oboustranný.⁶⁵ Součástí historické politiky je i politika zapomínání, kdy se hlavní společenské síly vyhýbají diskuzi o určitých tématech, za která se stát cítí zahanbený, nebo která připomínají zločineckou minulost.⁶⁶

⁶² Alexei Miller, „Russia: Power and History“ s. 18

⁶³ Igor Torbakov „History, Memory and National Identity: Understanding the Politics of History and Memory Wars in Post-Soviet Lands“ s. 209

⁶⁴ Patrycja Baldys, Katarzyna Piątek, „Memory politicized. Polish media and politics of memory – case studies“ s. 68

⁶⁵ Wojciech Roszkowski, „O potrzebie polskiej polityki historycznej“ in *Pamięć i odpowiedzialność*, ed. Robert Kostro, Tomasz Merta. (Kraków : Ośrodek Myśli Politycznej, 2005) s. 116

⁶⁶ Alexei Miller, „Russia: Power and History“ s. 14

Nástrojem, který stát může používat při prosazování historické politiky, je například určení základních osnov, upravení financování určitých historických projektů, a tím, jaké údaje zpřístupní v archivech. Základní osnovy a výuka historie je v kompetenci ministerstev školství, a proto se jedná o často využívaný nástroj vlád, jak danou historickou politiku prosazovat. Další výhodou je i obrovský dosah na mladou věkovou skupinu, u které hraje značnou roli pro formování názoru. Každá vláda financuje projekty, které jsou v souladu s jejím vládním programem a ideologií a historické projekty nejsou výjimkou. Významnou roli hrají také instituty národní památky, které jsou zřízeny vládou a sledují tak oficiální vládní linii historické politiky. Práv v jejich kompetenci jsou archivní materiály bezpečnostních aparátů komunistického režimu.

3.1.1. Historická politika v Rusku po rozpadu SSSR

Historická politika Ruska za posledních dvacet let prošla několika obdobími. Během éry Borise Jelcina se nevedla strukturovaná, státem řízená historická diskuse o minulosti, a to bylo za následek nezájem obyvatelstva o svou vlastní minulost a také krizi národní identity. S nástupem Vladimíra Putina se naopak kladl velký důraz na ruskou kulturu a ruské hodnoty, jako je vlastenectví. Snáhl se vyzdvihovat úspěchy a hrdinství Rusů, protože v čil, ale tím překoná krizi ve společnosti, kterou po sobě zanechal Jelcin.⁶⁷ Na rozdíl od ostatních post-komunistických zemí se Rusko po roce 1991 staví do role pokračovatele Sovětského svazu a jako jeho nástupce pokračuje ve všech mezinárodních úmluvách. Zároveň ale nechce nést morální odpovědnost za zločiny spáchané komunistickým režimem.

Jak dokazuje Paul Ricoeur, po zhroutilí mýtu Velké říjnové socialistické revoluce potřebovalo Rusko vybudovat novou národní identitu vybudovat na základech nového mýtu, tím se stala Velká vlastenecká válka. V ní se zvláště vyzdvihuje hrdinství sovětských vojáků v boji s fašismem, bitva u Stalingradu, u Kursku a blokáda Leningradu. Naopak se nemluví o rozhodující roli spojeneckých vojsk a ani role Stalina

⁶⁷ Barbora Knappová, *Putinův historický narativ: problémy ruské postsovětské identity a role historie v Rusku během Putinova prezidentství 2000 – 2008*, Praha 2013, s. 18

není interpretována.⁶⁸ Na mezinárodní úrovni a v rozhovorech pro zahraniční média Putin Stalinovy zločiny jasně odsoudil, ale v Rusku se o jeho zločinech nemluví.

Politika zapomínání je v tomto případě ilustrována přístupem k interpretaci chování sovětských vojsk v okupovaném Německu a dalších osvobozených zemích na konci války, kde docházelo k okrádání, zabíjení a znásilování civilního obyvatelstva a sovětsí vojáci postupovali s myšlenkou, že Němci jsou šžákonnou kořistí vítězů.⁶⁹ Naopak mezi pozitivní příklady ruské historické politiky máme zařadit odsouzení katyňského masakru a připomínání obětí politických represí, i v těchto případech se ale o konkrétních Stalinových zločinech nemluví.⁷⁰ Historická paměť Ruska byla vždy postavena na státoporných událostech a osobnostech, jako byli Petr I. Veliký, Kateřina I. Veliká, Vladimír I. Lenin, Georgij Žukov nebo Alexander Suvorov a kromě Velké vlastenecké války se připomíná Velká říjnová socialistická revoluce a reformy Petra I.⁷¹

Historickou politiku Ruska ovlivní v mnohém i ostatní post-sovětské země. Na jejich území se nachází velká část míst spojených s druhou světovou válkou, ale jejich výklad válečných událostí se od toho ruského liší. Například v Estonsku a Lotyšsku vzniklo muzeum okupace, které se vnuje okupaci nacistické i sovětské. Na Ukrajině zase v roce 2006 přijali zákon odsuzující ukrajinský *Holodomor* ve 30. letech jako genocidu. Vzhledem k těmto okolnostem vede Rusko posledních dvacet let obrannou historickou politiku.⁷² Podle Smolny College & Institute prosazují státy střední a východní Evropy diskurz, který vytváří negativní obraz Ruska na Západě. Oproti tomu ruský diskurz považuje tyto státy za revizionisty.

Jedním z nástrojů, které Rusko použilo a používá pro prosazování jednotného historického výkladu je řízení státem schválených učebnic dějepisu a stahování těch, které podle Kremlu nevyhovují potřebám vlastenecké výuky. V roce 2007 byla vydána Filipova učebnice, která se vnuje i současnému ruskému režimu, který je podle této

⁶⁸ Samuel Green, Maria Lipman, Andrey Ryabov, „Engaging History: The problems and politics of history in Russia“ s. 6

⁶⁹ Andrej Zubov (ed.), *Dějiny Ruska 20. století – díl II. 1939-2007*. (Praha : Argo, 2015), str. 155

⁷⁰ Igor Torbakov „History, Memory and National Identity: Understanding the Politics of History and Memory Wars in Post-Soviet Lands“ s. 221

⁷¹ Władimir Kutiawin, „Pamięć historyczna Rosjan: między dziejopisarstwem akademickim a historiografią „ludową““ s.38-39

u ebnice zárukou úspěšného rozvoje země.⁷³ Vydání učebnice a zároveň manuálu pro učitele vzbudilo v Rusku vlnu nesouhlasu. Autoři popírali, že by kdykoliv na území Sovetského svazu byl organizovaný hladomor, ospravedlivali Stalinské zločiny a snižovali význam obětí politických represí.⁷⁴ Rusko vyvíjelo i další nástroj historické politiky, a to omezení financování nezávislých organizací v současných dějinách. Jejich výzkum byl komplikován nejen financím, ale také uzavíráním archivů a odepřením přístupu k vybraným informacím.⁷⁵ V roce 2009 zřídil prezident Dmitrij Medvedev v Komisi pro boj s falzifikací historie, která se podle některých autorů stala signálem propagandistické kampaně.⁷⁶

Do utváření historické politiky v Rusku se zapojují i sloffky občanské společnosti a to na úrovni politického aktivismu, kam patří činnost organizace *Memorial*, diskurzního aktivismu, který utváří historici a novináři a snaží se najít způsob, jak změnit diskurz výkladu historie v Rusku, a výzkumného aktivismu, na kterém se podílejí historici a archiváři tak, že do diskuze o historii přinářejí nová fakta.⁷⁷

Organizace *Memorial*⁷⁸ byla založena v osmdesátých letech sovětskými disidenty a institucionálně ukotvena na začátku devadesátých let s cílem výzkumu politických represí v Sovetském svazu a moderním Rusku, dále pak za účelem morální a právní rehabilitace obětí politických represí.⁷⁹ Další významnou činností organizace je připomínání historických událostí, sběr dat a šíření těchto informací mezi veřejnost. Za vlády Borise Jelcina měla *Memorial* politickou podporu a podařilo se prosadit zákon

---

⁷² Igor Torbakov „History, Memory and National Identity: Understanding the Politics of History and Memory Wars in Post-Soviet Lands“ s. 211

⁷³ Alexei Miller, „Russia: Power and History“

⁷⁴ Alexei Miller, „The Labyrinths of Historical Policy“ in *Russia in Global Affairs* 22 (2011)

⁷⁵ Barbora Knappová, *Putinův historický narativ: problémy ruské postsovětské identity a role historie v Rusku během Putinova prezidentství 2000 – 2008* s. 12

⁷⁶ Alexei Miller, „The Labyrinths of Historical Policy“

⁷⁷ Samuel Green, Maria Lipman, Andrey Ryabov, „Engaging History: The problems and politics of history in Russia“ s. 9-10

⁷⁸ celý název organizace je Mezinárodní historická vzdělávací, dobročinná a lidskoprávní společnost „Memorial“ (Международное историко-просветительское, благотворительное и правозащитное общество „Мемориал“)

⁷⁹ „Что такое Международный Мемориал“ Международное историко-просветительское, благотворительное и правозащитное общество, <https://www.memo.ru/ru-ru/memorial/memorial-international-aims/> (staženo 25.12.2017)

o rehabilitaci ob t í komunistického režimu.⁸⁰ Po nástupu Vladimíra Putina k moci se situace změnila a Memorial se dostal pod politický tlak a v roce 2016 byl dokonce označen jako zahrani ní agent. Tyto legislativní op eávky snižují vliv iinnosti organizace na veřejnost, která je celkov ě k historii spí-e apatická⁸¹.

Historická politika má ve všech zemích svůj ideologický základ a její podporovatelé používají p i jejím prosazování stejné argumenty, které byly v této kapitole popsány. Historická politika v Rusku má však mnohem větší dopad na ruskou veřejnost, než v jiných zemích. Společnost tam nestojí na tak pevných demokratických základech, a proto chybí síla, která by jednotný výklad historie rozporovala. M ěme tedy mluvit o typu historické politiky, který je spojovaný s totalitním státem. Ostatní země jsou pluralitní demokracie se silnou opozicí, která vládním stranám nedovolí zajít tak daleko, jako se to děje v ruském případě.⁸² Hranice historické politiky jsou tam, kde začíná manipulace, zneužití státní moci a lefla v případě Ruska má historická politika za vlády Putina silný politický význam.⁸³

3.2. Historická politika v Polsku po roce 1989

V Polsku se také po roce 1989 otev el prostor pro novou diskusi o historii. Debata vyplynula z pot eby přejmenovat ulice a oslavovat nové, i zapomenuté hrdiny a události. Tím měla být zahájena diskuze o tom, jestli Polsko potřebuje historickou politiku a pokud ano, jaká by měla být její podoba. Nic takového se ale až do roku 2004 nestalo. V t ěna Polák ě se o svou minulost ani necht ěla zajímat a zam ěřili se p edevším na budoucnost.⁸⁴ ŠZvolme budoucnost se stalo dokonce heslem Aleksandra Kwa niewského během prezidentské kampan ě. B ěhem t ěchto patnácti let prob ěhlo několik diskuzí o konkrétních historických událostech, nebo osobnostech, ale nebyly vnímány v ěir ěm kontextu systematicky vládou vedené historické politiky. Pam ěti historie ale byly v ěldycky přítomny v politické diskusi. Polsko pot ebovalo po roce

⁸⁰ Samuel Green, Maria Lipman, Andrey Ryabov, „Engaging History: The problems and politics of history in Russia“ s. 8

⁸¹ Ibidem s. 9

⁸² Alexei Miller, „Russia: Power and History“ s.25

⁸³ Marek Cichocki, „Dyskusja“ in *Pamięć jako przedmiot władzy* (Warszawa : Fundacja im. Stefana Batorego, 2008), s. 46

⁸⁴ Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“

1989 vybudovat politickou obec a kulturu, jejichž jádrem je kolektivní paměť.⁸⁵ Politici nechtěli po pádu komunismu provádět historickou politiku, protože se domnívali, že se jedná o určitou formu manipulace, kterou měli spojenou právě s komunistickým režimem.⁸⁶

Podle některých historiků je toto období spjaté s liberálním proudem historické politiky, který se vyznačuje neutralitou státu v otázce formování historického povědomí Poláků.⁸⁷ Hlavními osobnostmi reprezentující liberální proud se stali Jan Józef Lipski, Adam Michnik a společně s ním celá *Gazety Wyborcza* a poslanci Demokratické unie. Podle eseje Lipského *Dwie ojczyzny, dwa patriotyzmy* vydané na začátku 80. let je uchovávaní národních mýtů a zamlouvání temných míst historie zdrojem současného i budoucího zla.⁸⁸

V roce 1991 se do Sejmu probíjaly pravicové strany a na schůzce se dostalo téma lustrací a dekomunizace. O rok později v květnu 1992 Sejm schválil usnesení o lustraci poslanců, senátorů a vyšších státních úředníků předložené Januszem Korwinem-Mikke. Jedná část poslanců, včetně předsedy vlády Jana Olszewského, usnesení podpořila, protože jejich cílem byla snaha zbavit se všech spolupracovníků státní bezpečnosti ve státních strukturách. Druhá část poslanců odsoudila usnesení jako nelegální a podala žádost na hlasování o odvolání. Podle usnesení měl ministr vnitra Antoni Macierewicz předložit do jednoho týdne seznam bývalých spolupracovníků komunistických tajných služeb, kteří nyní zastávají posty poslanců, senátorů a státních úředníků a do měsíce seznam soudců, státních zástupců a advokátů. Macierewicz tak získal osud lustrací do vlastních rukou a seznam osob zveřejnil. Na tzv. Macierewiczov seznamu se nacházeli 3 ministři vlády, 8 náměstků, 39 poslanců a 11 senátorů.⁸⁹ Na dalším seznamu se objevil i prezident Lech Wałęsa a jeho spolupracovníci. Tehdejší poslanec Jarosław Kaczyński vyjádřil obavu, že bývalí spolupracovníci režimu v okolí prezidenta představují ohrožení bezpečnosti státu.⁹⁰ Spor o lustrace rozdělil polskou

⁸⁵ Dariusz Karłowicz, „Pamięć aksjologiczna a historia“ in *Pamięć i odpowiedzialność*, ed. Robert Kostro, Tomasz Merta. (Kraków : Ośrodek Myśli Politycznej, 2005), s. 32

⁸⁶ Wojciech Roszkowski, „O potrzebie polskiej polityki historycznej“ s. 124

⁸⁷ Antoni Dudek, „Spory o Polską politykę historyczną po 1989 roku“ s. 194-195

⁸⁸ Jan Józef Lipski „*Dwie ojczyzny, dwa patriotyzmy*“ in (Warszawa : Wydawnictwo PEN, 1992), s. 15

⁸⁹ Antoni Dudek, „Spory o Polską politykę historyczną po 1989 roku“ s. 218

⁹⁰ Adam Michnik, „Wszystko to było jak czarny sen“, *Gazeta Wyborcza*, 6. června 1992

http://wyborcza.pl/1,101405,7166416,Wszystko_to_bylo_jak_czarny_sen.html (staženo 12.12.2018)

politickou a ve stejnou scénu. Zastánci usnesení a vlády nevidí problém v tom, že by o lustracích měl rozhodovat ministr vnitra. Opozice trvala na tom, že o lustracích má rozhodovat na politických nezávislý soud.⁹¹ Oba tábory se také vzájemně osočovali kdy podporovatelé byli označováni jako fanatíci pravice a odpůrci byli obviňováni z toho, že se bojí odhalení pravdy.⁹²

Kritici předloženého usnesení vytýkali dokumentu, že procesu lustrací chybí právní mechanismus a lustrace se mohou snadno stát politickou zbraní. Poukazovali též na to, že usnesení je v rozporu s ústavou a lidskými právy,⁹³ což později potvrdil i Ústavní soud. Také se obávali, že by lustrace mohly postihnout osoby, které jsou v seznamech vedeny neprávem, protože záznamy mohou být zkreslené. Stejně argumenty používali i odpůrci lustrací jako takových. Ještě dodávali, že složky spolupracovníku byly často nízké, zvláště v období, kdy vedl ministerstvo vnitra Czesław Kiszczak, a i když složky existují, nelze mít jistotu, že nejsou zfalšované. Tvrdili dokonce, že někteří agenti v seznamech vbec nejsou.⁹⁴ Dalším argumentem je morálního charakteru. V záznamech není uvedeno, jakým způsobem spolupracoval, jestli někoho udával a především, za jakých okolností se spolupráci souhlasil. Konzervativní politici navíc nerozlišují mezi jednotlivými obdobími Polské lidové republiky (PLR). Celá etapa pro ně představuje totalitu a ruskou okupaci.⁹⁵ Liberálové oproti tomu namítají, že stalinské období po druhé světové válce nelze srovnávat s atmosférou během vlády Edwarda Gierka. Adam Michnik také varoval před rozšířením pomluv a před atmosférou strachu, kterou pravice antikomunismus šíří.⁹⁶

Zveřejnění Macierewiczowa seznamu způsobilo během tzv. šdlouhé noci slovení nedvěry vládě a jejímu pádu. Důležitou roli v tom sehrál prezident Lech Wałęsa, který se na seznamu objevil a ufl tak napjaté vztahy s vládou ještě více vyhrotil. Během jednání přijel do Sejmu, aby oficiálně předal dopis požadující odchod Olszewského jako předsedy vlády. Hlasování se odehrálo po příchodu a nedvěru vyslovilo celkem 273

⁹¹ Adam Michnik, „Wszystko to było jak czarny sen“, *Gazeta Wyborcza*

⁹² Paweł Śpiewak, *Pamięć po komunizmie* (Kraków : Drukarnia Wydawnictwa im. W.L. Anczyca SA, 2005) s. 149

⁹³ *Ibidem*, s. 110

⁹⁴ Antoni Dudek, „Spory o Polską politykę historyczną po 1989 roku“ s. 214

⁹⁵ Robert Traba, „Polityka wobec historii: kontrowersje i perspektywy“ s.

⁹⁶ Adam Michnik, „Wszystko to było jak czarny sen“, *Gazeta Wyborcza*

poslanc .⁹⁷ V p ed asných volbách o rok pozd ji vyhrál Svaz demokratické levice (*Sojusz Lewicy Demokratycznej* ó SLD) a utvo il koalici s Polskou lidovou stranou (*Polskie Stronnictwo Ludowe* ó PSL). Alexander Kwa niewski, který se stal poslancem za SLD, prohlásil, fle b hem jejich vlády nebude probíhat fládné bourání pomník a nebudou probíhat fládné lustrace.⁹⁸

Otázka lustrací se op t vrátila do politické debaty v roce 1996. P edcházela tomu aféra p edsedy vlády Józefa Oleksyho, který byl obvin ný ze –pionáfle pro Rusko. Bylo to ve stejné dob , kdy se Kwa niewski stal prezidentem, a proto bylo cílem aféry po–kodit polskou levici a postkomunisty, kte í op t získávali na síle. Obvin ní nikdy nebyla potvrzená a sám Oleksy je nikdy nepotvrdil. Na post premiéra rezignoval v únoru 1996. Následkem Oleksyho aféry se lustrace dostaly i do ve ejné debaty. Podle pr zkumu Centra výzkumu ve ejného mín ní OBOP (*O rodek Badania Opinii Publicznej*) 72 % Polák v ilo, fle mezi vysokými státními ú edníky jsou bývalí spolupracovníci Státní bezpe nosti a 77 % odpov d lo, fle by takoví lidé nem li vykonávat, fládné ve ejné funkce.⁹⁹

Poslanci v Sejmu za ali p ipravovat lustra ní zákon a na politické scén se objevila podobná diskuze jako v roce 1992. Lustrace spole nost op t rozd lily na dva tábory, které m ly stejný postoj a pouflávaly stejné argumenty jako p ed p ti lety. V dubnu 1997 byl p ijat lustra ní zákon vztahující se na osoby ve ve ejných funkcích, tedy na poslance a senátory, vy–í státní ú edníky, soudce, státní zástupce a vedení ve ejných sd lovacích prost dk .¹⁰⁰ Zákonem byl z ízen i lustra ní soud, jeho fl úkolem bylo posuzovat pravost sloflek a obvin ní. Zpo átku bylo t flké najít 21 soudc , kte í by mohli u soudu zasednout, a proto za al lustra ní soud fungovat afl za nové st edopracivé vlády v roce 1997. Pro proces lustrací v 90. letech se v Polsku vflilo ozna ení divoká lustrace, nebo také revolu ní lustrace.¹⁰¹

Nejbou liv j–í debata o historii se v Polsku rozpoutala na p elomu let 2000 a 2001. P edm tem sporu bylo vyvrafd ní celé flidovské komunity ve m st Jedwabne

⁹⁷ Antoni Dudek, „Spory o Polską politykę historyczną po 1989 roku“

⁹⁸ Antoni Dudek, „Spory o Polską politykę historyczną po 1989 roku“ s. 195

⁹⁹ Gazeta Wyborcza, 3. února, 1997

¹⁰⁰ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012* (Kraków : Znak, 2013), str. 352

¹⁰¹ Paweł Śpiewak, *Pamięć po komunizmie*, s. 154

v srpenci 1941. Téma otevřelo v roce 2000 polsko-americký historik a sociolog Jan Tomasz Gross vydáním knihy *Sousedé*. V té pozornost ale vzbudil slánek Andrzeje Kaczyńskiego v deníku *Rzeczpospolita*. Ve stejnou dobu se objevila obava, že předklad knihy do angličtiny a němčiny by mohl poškodit obraz Polska v zahraničí.¹⁰² Kaczyński zkoumal práce polských historiků, kteří o Jedwabnem psali a zjistil, že polské zdroje popisují vinu za vyvraždění pouze Němcům a ústřední Polák marginalizují, nebo úplně popírají.¹⁰³ Staví proti sobě argumenty a svéctví židovské komunity, podle které rozkaz vydali Němci, ale vykonali je Poláci a výsledky výzkumu polských historiků, kteří tvrdí, že zločin vykonali Němci, resp. nacistická správa. Také pomník židovským obětem, který v Jedwabnem je uváděn jako viník německé nacisty.¹⁰⁴ Hlavním předmetem sporu byla otázka, jestli zločin vycházel z tradice lidového antisemitismu, nebo z tradice předválečného antisemitismu¹⁰⁵, který posílil i fakt, že se židé aktivně zapojili do sovětských vlád na okupovaném východním území po roce 1939 a uvítali rozpad republiky. Každá strana sporu měla ve svých řadách profesionální historiky, kteří diskuzi legitimizovali. Mezi těmi, kteří ústřední Polák na vyvraždění židů odmítali, byl i Janusz Kurtyka pozdější ředitel Institutu národní paměti.

Případ Jedwabněho je příkladem toho, jak těžko se Poláci vyrovnávají s negativními momenty své historie. Poláci, kteří se do té doby považovali za oběti druhé světové války,¹⁰⁶ se najednou museli smířit s tím, že obraz jejich výlučného utrpení je poškozen.¹⁰⁷ Debata se vedla až do roku 2005, kdy nastoupila vláda Práva a spravedlnosti. Postupně se dále rozvíjela a otevřela téma polské kolaborace za druhé světové války. Liberální proud zastával názor, že debata Polsku neublížila, ani

---

¹⁰² Marek Czyżewski, „Debata na temat Jedwabnego oraz spór o „politykę historyczną“ z punktu widzenia analizy dyskurzu publicznego“ in *Pamięć i polityka historyczna : Doświadczenia Polski i jej sąsiadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź : Instytut Pamięci narodowej, 2008), s. 125

¹⁰³ Andrzej Kaczyński „Całopalenie“ in *Rzeczpospolita*, 5. května 2000 <http://niniwa22.cba.pl/calo.htm> (staženo 10.5.2017)

¹⁰⁴ V Jedwabnem jsou dva pomníky odkazující na dobu Druhé světové války. Jeden je věnovaný židovským obětem a ten druhý obětem sovětských represí mezi lety 1939 až 1956. Většina židovského obyvatelstva se po roce 1939 podílela na sovětských represích.

¹⁰⁵ Marek Czyżewski, „Debata na temat Jedwabnego...“ s. 127

¹⁰⁶ Dariusz Gawin, „O pożytkach i szkodliwości historycznego rewizjonizmu“

¹⁰⁷ Jiří Vykoukal, „Soudobé dějiny v Polsku“, in *Napříč kontinentem soudobých dějin : Evropská historiografie po konci studené války*, ed. Jiří Pešek. (Praha : Argo, 2013) s.248

nezhorila jeho obraz, ale ukázala Polsko jako zemi, která se nebojí otevírat kontroverzní události svých dín.¹⁰⁸

Centrální institucí historické politiky v Polsku se stal Institut národní paměti (*Instytut pamięci narodowej ó IPN*). Zákon o jeho založení vešel v platnost v roce 1999 a vznikl na základech Ústřední komise pro vyšetování zločinů proti polskému národu (*Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu*). Po ní IPN podílí archivní materiály a knihovnu. Společně s tím vznikl i Úřad veřejného vzdělávání (*Biuro Edukacji Publicznej*), jehož cílem bylo provádět výzkumnou a vzdělávací činnost. Zřízení IPN mělo vyřešit problém archivu bezpečnostních složek, odizolovat ho od vlivu politiků¹⁰⁹ a přinést zástupci veřejnosti oběti komunistického režimu a osobám, kteří proti systému bojovali. Kontrola archivu ale přinesla Institutu také výhody, protože mu dává přístup k údajům jako první a může rozhodnout, jaké materiály budou zpřístupněny badatelům a veřejnosti. To kritizoval například polský historik a disident Jerzy Jedlicki, který vidí problém v tom, že Institut zřídili politici, a proto je náchylný k případné manipulaci.¹¹⁰ Kombinace výzkumného oddělení a investigativní činnosti vytvořila z IPN mocnou politickou zbraň, jak se ukázalo později při novelizaci lustráčního zákona. Politickému tlaku měla zabránit složitá procedura volby předsedy Institutu, ale konečná praxe byla jiná a rozhodující vliv byl právě ten politický.¹¹¹ Celé vedení IPN je tedy navrženo a jmenováno politickou reprezentací.

Hlavním projektem spojovaným s historickou politikou Práva a spravedlnosti je vybudování Muzea Varšavského povstání. Slavnostní otevření proběhlo 1. srpna 2004 na 60. výročí od propuknutí tohoto povstání. O zřízení muzea se jednalo už od devadesátých let, kdy byl položen jeho základní kámen, ale projekt dostal konkrétní podobu až za podpory Lecha Kaczyńskiego, který se v roce 2002 stal příměrem Varšavy a velmi se angažoval na přípravách muzea.¹¹² Podle jeho tvrzení Varšavské povstání definuje polskou identitu a potvrzuje tezi, že se Poláci museli spoléhat sami na

¹⁰⁸ Maciej Janowski, „Polityka historyczna: Między edukacją historyczną a propagandą“ in *Pamięć i polityka historyczna : Doświadczenia Polski i jej sąsiadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź : Institut Pamięci narodowej, 2008) s. 230

¹⁰⁹ Robert Traba, „Polityka wobec historii: kontrowersje i perspektywy“, s. 307

¹¹⁰ Alexei Miller, „Russia: Power and History“, s.

¹¹¹ Robert Traba, „Polityka wobec historii: kontrowersje i perspektywy“, s. 308

sebe p i d ležitých evropských událostech.¹¹³ Cílem expozice je vysv tlit smysl povstání, který vidí v obran hodnot humanismu, jako jsou svoboda a lidská d stojnost.¹¹⁴ Povstalci cht li dokázat, že Polsko stále existuje. Od svého založení slaví Muzeum obrovský úsp ch a pat í k nejnav-t vovan j-ím muzeím v Polsku. Ozývají se i kritické hlasy, kterým vadí, že Muzeum nedává náv-t vníkovi prostor utvo it si na smysl povstání sv j názor. lenem programové rady Muzea Var-avského povstáním byl Tomasz Merta, spoluautor historické politiky v pojetí PiS a nám stek ministra kultury a národního d dictví b hem let 2005 afl 2007.

Od roku 2001 se do pop edí dostával konzervativní, i národn -konzervativní model historické politiky.¹¹⁵ To ovlivnily vnit ní faktory, jako bylo vybudování Institutu národní pam ti a o t i roky pozd ji Muzea Var-avského povstání. Dal-ím faktorem byla debata o zavražd ní fiid v Jedwabnem. Vn j-ími faktory byl vstup Polska do NATO a EU, který vytvo il nové prost edí pro diskuzi o historii a identit národa,¹¹⁶ kterou konzervativci staví na zaml ování nep íjemných fakt a kontroverzních témat. Vliv m la i historická politika vedená N meckem a Ruskem. Dal-ím d vodem prosazování konzervativního proudu byla i genera ní obm na politické reprezentace. V Sejmu ubývalo osob, které byly ve stranických strukturách p ed rokem 1989, a nová politická generace prosazovala vypo ádání se s postkomunismem.

D ležitou roli p i formování diskuze o historii hrála média, která se stala jedním z nejd ležit j-ích zdroj informací a m la významný vliv na formování kolektivní

---

¹¹² Marek Cichocki, Dariusz Karłowicz, Dariusz Gawin, O prezydencie RP Lechu Kaczyńskim, 25. kwietnia, 2010" in Trzeci punkt widzenia ed. Marek Cichocki. (Warszawa : Fundacja Świętego Mikołaja, 2016), s. 273

¹¹³ Marek Cichocki „Understanding the sense of the Warsaw Rising“ in *The Days of Freedom : On the 60th Anniversary of the Warsaw Rising*, ed. Paweł Kowal, Paweł Ukielski. (Warszawa : Warsaw Rising Museum, 2004), s.28

¹¹⁴ Marek Cichocki „Understanding the sense of the Warsaw Rising“ in *The Days of Freedom : On the 60th Anniversary of the Warsaw Rising*, ed. Paweł Kowal, Paweł Ukielski. (Warszawa : Warsaw Rising Museum, 2004), s.28

¹¹⁵ Autoři Michal Kopeček a Andrej Traba mluví o národně-konzervativní model. Antoni Dudek a Paweł Śpiewak o konzervativním proudu

¹¹⁶ Antoni Dudek, „Spory o Polską politykę historyczną po 1989 roku“ s. 198

paměť Polák.¹¹⁷ V konzervativním pojetí historické politiky mají soukromá i veřejná média vést historickou politiku a ctít vlastenecké hodnoty.¹¹⁸

4. Historická politika v Polsku v letech 2005 až 2007

Tato kapitola se vztahuje k vládě Právo a spravedlnost v letech 2005 až 2007. V první části stručně popisuje politickou situaci před parlamentními a prezidentskými volbami v Polsku. Nálada ve společnosti, toužící po změně, pomohla k vítězství pravicovým stranám, s nimiž si mnoho lidí spojovalo naději na obrátku k lepšímu. Strana Právo a spravedlnost ve volební kampani vyzdvihovala nutnost dokončit demokratickou transformaci země, která podle ní nebyla dostatečná. Strana proto přišla s návrhem nové ústavy, která měla zahájit éru IV. republiky. Koncepce IV. republiky byla dílem bratřů Kaczyńských a jejich poradců. Jasná vize a kritika tehdejší vlády jim pomohlo vyhrát volby a mohli vyjednávat o sestavení vládní koalice. Společně s vytvořením nové vlády usedl do prezidentského křesla Lech Kaczyński.

Druhá část kapitoly vysvětluje, jakým způsobem strana Právo a spravedlnost vedla historickou politiku ve sledovaném období. Kapitola je rozdělena na tři části, z nichž se každá vztahuje k jedné oblasti, ve které je možné historickou politiku prosazovat. Na institucionální úrovni byl nejvýraznějším aktérem Institut národní paměti, do jehož složení vláda dosadila osoby spojené s konzervativním směrem historické politiky. Svůj vliv se snažila prosadit i do médií ve veřejné sféře. Na legislativní úrovni byla nejvýznamnějším projektem historické politiky novela lustračního zákona, o které se na půdě Sejmu jednalo téměř rok. Historickou politiku se strana Právo a spravedlnost snažila vést i na poli bilaterální a multilaterální zahraniční politiky. Nejvíce jí byly zasafeny vztahy s Ruskou federací, která také vedla aktivní historickou politiku. Můžeme soudit, že tato skutečnost vedla ke vzniku mnoha sporů.

¹¹⁷ Patrycja Bałdys, Katarzyna Piątek, „Memory politicized. Polish media and politics of memory – case studies“ s. 68

¹¹⁸ Tadeusz Płużański „Jaka powinna być polityka historyczna Polski“ in Biuletyn IPN 137, č.4 (2017), s. 97

4. 1. **Parlamentní a prezidentské volby v roce 2005**

Rok 2005 se stal v Polsku volebním rokem, na podzim proběhly jak parlamentní, tak prezidentské volby. Obě události provázela velmi intenzivní volební kampaň, která se velmi často prolínala, a nebylo lehké rozeznat, která je prezidentská a která parlamentní. Hlavním cílem politických stran, se však stalo vítězství v prezidentských a parlamentních jim byly upozaděné.¹¹⁹ V rámci prezidentských voleb se do popředí celospolečenské diskuze dostala i zcela nová témata. Volební kampaň se nesla v duchu porážky levice, protože poprvé od roku 1989 to vypadalo, že se do vlády nedostane žádná levicová strana. Na začátku roku 2005 v průzkumech vítězila Občanská platforma (Polská Platforma Obyvatelská) a za ní v těsné blízkosti Právo a spravedlnost.

V dubnu 2005 oznámil Lech Kaczyński svou kandidaturu na prezidenta s heslem „Silný prezident a poctivé Polsko“ a společně s tím vyhlásil program budování tzv. IV. republiky (*IV. Rzeczpospolita*). Jeho kandidatura výrazně pomohla i straně Právo a spravedlnost, která v průzkumech parlamentních voleb poprvé předstihla Občanskou platformu.¹²⁰ V průzkumech prezidentských voleb si ale nadále držela Platforma prvenství díky silné osobnosti kandidáta Donalda Tuska. Vybuřoval si pověst silného evropského politika prosazujícího polské zájmy na evropské úrovni. Během kampaně se setkával s významnými evropskými politiky a získal si jejich sympatie. To vše se odráželo v jeho preferencích, a dokonce se spekulovalo o tom, že by mohl vyhrát už v prvním kole.¹²¹ Zůstává pravdou, že Lech Kaczyński a zahraniční politika PiS budila v mnoha zemích spíše obavy. Velmi ostře se vyjadřoval například v Německu a Rusku a byl i velkým kritikem Evropské unie.

Účast v parlamentních volbách byla historicky nejnižší a k volbám přišlo jen 40,5 % obyvatelstva.¹²² Zájem o politiku mezi Poláky soustavně klesal a tehdejší levicová vláda ke zlepšení situace nepřispěla. Porušovala zákony, nevykazovala ani příliš velkou legislativní aktivitu a celá trestným oznámením mnohem účast ji, než vlády předtím.¹²³ Vliv na nízkou volební účast mohla mít také velká proměnlivost

¹¹⁹ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012*, s. 529

¹²⁰ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012*, s.530

¹²¹ Ibidem

¹²² „Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej, 25. září, 2005“ Państwowa Komisja Wyborcza, <http://www.wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/W/index.htm> (staženo 5.5.2017)

¹²³ Michał Kubát, *Demokracie v Polsku : Politický systém polské republiky (1989-2005)*, (Praha : SLON, 2005), s. 56

politických stran, především stran pravicových a celková politická nestabilita. Vítězem se stala strana Právo a spravedlnost s téměř 27 % a celkovým počtem 155 křesel v Sejmu. Obanská platforma skončila druhá se 133 křesly a za ní Svaz demokratické levice (*Sojusz Lewicy Demokratycznej* – SLD), Sebeobrana Polské republiky (*Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej*), Liga polských rodin (*Liga Polskich Rodzin* – LPR) a Polská lidová strana (*Polskie Stronnictwo Ludowe* – PSL).¹²⁴ V senátu získala strana PiS celkem 49 křesel. Levicové strany během voleb propadly a bylo jasné, že nová vláda bude sestavena bez jejich přítomnosti. Poslanec a lídr Obanské platformy Jan M. Rokita k výsledku voleb prohlásil, že dnešním dnem skončil postkomunismus.¹²⁵

Na začátku roku 2005 vypadal vznik koalice Obanské platformy a PiS velmi pravděpodobně. S postupem volební kampaně se tato možnost ale zdála stále méně možná. V závěru se stala kampaň obou stran velmi agresivní, a především strana Právo a spravedlnosti se vymezovala se v rámci Platformy, která byla konečným výsledkem parlamentních voleb zaskočená. I přesto rozhovory o vytvoření koalice za obě strany se shodly na premiérovi, kterým se měl stát Kazimierz Marcinkiewicz. Stále probíhající kampaň před volbou prezidenta vyjednávání o budoucí koalici značně komplikovala. Objevily se také další rozdíly v názorech na podobu budoucí koalice. Obanská platforma vyuffovala svého postavení a vzdala, že bez ní nemůže PiS utvořit v číselnou vládu. Pořádala proto, aby ve vládě byla polovina ministrů z PO. Takové požadavky byly pro PiS nepřijatelné a začaly být stále více zřejmé, že koalice nevznikne.

Lech Kaczyński mezitím vedl velmi ostrou kampaň proti Donaldu Tuskovvi, jehož preference začaly rychle klesat. Zdá se, že není v ústí a vyobrazoval ho jako liberála, což není v Polsku příliš oblíbené.¹²⁶ Oba kandidáti postoupili do druhého kola voleb. Donald Tusk měl po prvním kole o něco větší náskok, nicméně ostatní kandidáti podpořili do druhého kola Lecha Kaczyńskiho.

¹²⁴ „Wybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej, 25. září, 2005“ Państwowa Komisja Wyborcza, <http://www.wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/W/index.htm>

¹²⁵ Andrzej Chwałba, *Polsko 1989-2008 : dějiny současnosti* (Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009)

¹²⁶ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012*, s.540

Průběh voleb ovlivnil rozhovor poslance PiS a lídra volebního týmu Lecha Kaczyńskiego Jacka Kurského pro týdeník *Angora*, ve kterém tvrdil, že dědek Donalda Tuska Józef Tusk dobrovolně vstoupil do *Wehrmachtu*.¹²⁷ Z archivních dokumentů však vyplývá, že Józef Tusk nevstoupil do německé armády dobrovolně a bojoval v ní pouze tyčím si, neřekl se dostal k polským ozbrojeným silám na západ.¹²⁸ Tusk odsoudil kampaň proti svému dědečkovi vedenou Kurskim, který své dědky nikdy nedoložil, a tak celá záležitost skončila jen jako pomluva. Na základě toho byl Jacek Kurski odvolán z volebního týmu a vyloučen ze strany Právo a spravedlnost. Podal však odvolání, a nakonec členem strany zůstal. I přesto měla celá záležitost vliv na výsledek voleb, jelikož informace o Józefu Tuskovi se setkala s velkým odsouzením konzervativní části společnosti.¹²⁹

Druhé kolo mělo volební účast 60 %, tedy jen o něco málo vyšší než první kolo. S 54 % se vítězem prezidentských voleb stal Lech Kaczyński. Výsledná volební mapa ukázala rozdělení země, na východ zvítězil Kaczyński a na západ Donald Tusk, který dostal i v tisku hlas ze zahraničí.¹³⁰ Kaczyńskiho vítězství ukončilo veškeré naděje na vytvoření vládní koalice PiS a PO. Poslanci Obojstranné platformy i dalších stran se obávali příliš velkého vlivu bratru Kaczyńskich na státní aparát a veřejnou správu. Jarosław Kaczyński se sice vzdal křesla předsedy vlády ve prospěch Marcinkiewicze, ale nikdo nepochyboval o jeho silném vlivu ve straně.

31. října 2005 prezident Kwańiewski jmenoval menšinovou vládu Právo a spravedlnosti s podporou Ligy Polských rodin a Sebeobrany Polské republiky. Oboje strany jsou často označovány za populistické a radikální, a především spojenectví se Sebeobranou bylo zdrojem značného překvapení, jelikož Sebeobrana byla silně levicová strana. V jejím čele stál extrémně populistický politik Andrzej Lepper, z nějž se

¹²⁷ Katarzyna Pastuszko, „Komuna poparła Tuska : Rozmowa s Jackiem Kurskim“ *Angora* č.42 (15.5.2005) s.1

¹²⁸ „Dziadek Donalda Tuska służył w Wehrmachcie“ *Wiadomości*, 14.10.2005
<http://wiadomosci.wp.pl/dziadek-donald-tuska-sluzyl-w-wehrmachcie-6036220537668737a> (staženo 7.5.2005)

¹²⁹ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012*, s.541

¹³⁰ „Wybory Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 23. října 2005“ Państwowa Komisja Wyborcza
<http://www.prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/149901.htm> (5.5.2017)

po volbách stal místopředseda vlády.¹³¹ Liga polských rodin vznikla jako uskupení několika jiných katolických a nacionalistických stran. S Právo a spravedlnost ji spojovala pravicová politika a silný nacionalismus. Navíc je těsně spolupracovala s fundamentalistickými kruhy uvnitř církve, například s Radiem Maryja.¹³² Pro vládu se vřídlo pejorativní označení *mohérová koalice*, které použil jako první Donald Tusk na zasedání Sejmu 10. listopadu.¹³³ Název je odvozen od mohérových baret, které označují starší konzervativní osoby, v té době posluchače Radia Maryja a v tomto případě také příznivce menšinové vlády PiS. Samotné Radio Maryja podporovalo během parlamentních voleb stranu Právo a spravedlnost a během prezidentských voleb Lecha Kaczyńskiego. Někdy dokonce po volbách byla Liga polských rodin a Sebeobranu pozvána do vlády. Tímto krokem odradila strana Práva a spravedlnosti mnoho svých voličů a do ely preferencí se dostala opět Obanská platforma. V červenci 2006 došlo k výměně na postu premiéra. Marcinkiewiczze nahradil Jarosław Kaczyński, i přesto, že v předvolební kampani sliboval, že pokud se jeho bratr stane prezidentem, on nikdy neusedne do křesla předsedy vlády.

Volební kampaň Práva a spravedlnosti byla postavena na vybudování nového Polska, které se mělo konečně zbavit své komunistické minulosti. Období od roku 1989 označovali poslanci PiS jako postkomunismus. U moci byly totiž levicové vlády, které se pouze transformovaly z těch komunistických. Vývoj po roce 1989 se podle PiS ubíral negativním směrem. Nově vybudované ekonomické a politické instituce nebyly výsledkem přirozené demokratické transformace, ale snahou postkomunistů je co nejvíce přizpůsobit svým potřebám.¹³⁴ Postkomunismus se během třinácti let dostal do všech sfér společenského života v Polsku a byl neodmyslitelně přijat. Dleřitou podobou polského postkomunismu jsou personální vazby, které se po roce 1989 nezměnily a navzdory revoluci stále pokračovaly a dále se rozvíjely.¹³⁵ Ve svém volebním

¹³¹ Se Samoobranou i Lepperem osobně bylo během dvouleté vlády v Sejmu spojeno mnoho korupčních i jiných skandálů a Lepper byl také znám pro své kontroverzní výroky. V následujících volbách v roce 2007 už se straně nepodařilo dostat do Sejmu.

¹³² Michał Kubát, *Demokracie v Polsku : Politický systém polské republiky*, s. 106

¹³³ Przedstawienie przez prezesa Rady Ministrów programu działania Rady Ministrów“ 5 kadencja, 2 posiedzenie, 2 dzień (10.11.2005) <http://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/main/34EACE52> (staženo 7.5.2017)

¹³⁴ Zdzisław Krasnodębski, „Postkomunismus v Polsku aneb život po životě“ in Revue Politika č. 6-7 (2004) <https://www.cdk.cz/postkomunismus-v-polsku-aneb-zivot-po-zivote> (staženo 6.5.2017)

¹³⁵ Maciej Ruczał, „Demokracie nebo republika? Kritika liberální demokracie v diskurzu současného polského republikanismu. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2009.

programu strana Právo a spravedlnost označila posledních –estnáct let vývoje polské společnosti za období krize hodnot.¹³⁶

V Polsku se po roce 1989 etablovala nová elita ze Solidarity, která měla nesmírnou podporu široké veřejnosti. Zároveň se komunističtí představitelé snažili udržet u moci. Diskuze u kulatého stolu, kde spolu zasedli představitelé Solidarity a komunisté, zrodila jeden z nejvýznamnějších mýtů po roce 1989. Představovali ho jak postkomunisté, tak lidé ze Solidarity.¹³⁷ Motivací opozice při rozhovorech u kulatého stolu byla touha vstoupit na politickou scénu a uskutečnit sociální, politické a ekonomické reformy. Představitelé komunistické moci naopak vytvářeli představu pokojného nového začátku. Hovory u kulatého stolu kritizovala hlavně konzervativní pravice včetně bratry Kaczyńskými, kteří svou historickou politikou chtěli dokončit šnedokonečnou revoluci.¹³⁸ Podle nich se nejednalo o pokojné předání moci a nový začátek, ale o zapojení elit ze Solidarity do existujícího systému.

Jejich představy o vybudování nového Polska podpořila i aféra z února 2005, kdy novinář deníku *Rzeczpospolita* Bronisław Wildstein zveřejnil seznam a signatury osobních sloček komunistické bezpečnostní služby, které byly dostupné historikům v ústředním Institutu paměti národa. Novinář byl z deníku propuštěn a tzv. Wildsteinův seznam se stal předmětem kritiky všech politických stran široké veřejnosti, která jeho konání označila za nezodpovědné. Jedinou politickou stranou, která se za Wildsteina postavila byla Liga polských rodin včetně Romanem Giertychem. Jarosław Kaczyński zveřejnil seznamu odsoudil, ale bral ji jako příležitost k zahájení diskuze o zákonech o archivech IPN a o lustracích a celou aféru označil za počátek morální revoluce v Polsku.¹³⁹ Kaczyński podporoval vytvoření přísného lustračního zákona ufl od 90. let. Podle průzkumu veřejného mínění CBOS (*Centrum badania opinii społecznej*) uvítalo zveřejnění seznamu 47 % dotázaných Poláků, proti bylo 34 %.¹⁴⁰ Seznam se rychle šířil

¹³⁶ Bartosz Juszczyszyn, *Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007* in *Mity historyczno-polityczne wyobrażenia zbiorowe polityka historyczna*, ed. Eugeniusz Ponczek, Andrzej Sepkowski (Toruń : Europejskie Centrum Edukacyjne, 2010), s. 368

¹³⁷ Andrzej Chwałba, *Polsko 1989-2008 : dějiny současnosti* (Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009)

¹³⁸ Michal Kopeček, „From the Politics of History to Memory as Political Language“ 2. prosince 2013, Cultures of History Forum <http://www.cultures-of-history.uni-jena.de/debates/czech/from-the-politics-of-history-to-memory-as-political-language/> (staženo 2.12.2017)

¹³⁹ „Informacja prezesa IPN“ 97. posiedzenia Sejmu (Obrady w dniu 18 lutego 2005), s. 400

¹⁴⁰ „Powracające dylematy lustracji i dekomunizacji w Polsce“ *Komunikat z badań*, CBOS: BS/43/2005

po internetu a zahrnoval na 240 000 osob. Stránky v období, kdy do nich bylo možné nahlédnout, měly obrovskou návštěvnost, protože Poláci byli zvědaví, zda naleznou v seznamu své příbuzné i známe. Odhaduje se, že během několika týdnů si seznam přečetlo až 10 % obyvatelstva.¹⁴¹ Wildstein sice několikrát zdůrazňoval, že se nejedná o seznam agentů a že mezi zveřejněnými jmény jsou i lidé, se kterými chtěla Státní bezpečnost jen spolupracovat, nebo je přímo vyšetřovala. I přesto ředitel Institutu národní paměti varoval před šonem na úrod jnice, jelikož v seznamu nebylo rozlišeno, kdo spadal do které kategorie.¹⁴² Wildsteinovým cílem bylo poskytnout seznam svým kolegům novinářům a otevřít tak v Polsku diskusi o lustracích. Mezi polskou veřejností byla téměř 70% podpora lustrací, což bylo nejvíce od roku 1992 a více než polovina byla pro celkovou dekomunizaci Polska.¹⁴³ Tyto postoje zveřejněné korespondovaly s politickými postoji dotazovaných, a vysvětluje to i nárost preferencí pravicových stran. Bylo však nejasné, jakým způsobem Wildstein celý seznam získal. Mezi osobami zmíněnými v seznamu bylo i několik veřejně známých osobností, například bývalý šéfredaktor *Rzeczpospolity* Maciej Lukaszewicz, členové rodiny ředitele Institutu paměti národa Leona Kierse, ale také mnoho lidí, kteří v minulosti lustracemi prošli, a bylo dokázáno, že se státní bezpečností nespolečovali.

Pozitivním výsledkem celé aféry bylo, že se skutečně otevřela diskuze o změně zákona o IPN v otázce zpřístupnění archivů státní bezpečnosti. V té době byly zpřístupněny pouze historickým badatelům a novinářům.

4.2. Koncept IV. republiky

Pojem IV. republika se objevil u nás v devadesátých letech, kdy s ním přišel polský historik a politolog Rafal Matyja ve svém článku v časopise *Debata*. Podle něj má IV. republika přerušit pokračování stávajícího politického systému, a to především na úrovni politických institucí. Do veřejného prostoru se pojem dostal až v roce 2003 ve spojení s aférou filmového producenta Lwa Rywina. Ten se sešel s Adamem

¹⁴¹ Maciej Ruczaj, „Demokracie nebo republika? Kritika liberální demokracie v diskurzu současného polského republikanismu. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2009.

¹⁴² „Polish Secret Police List Opens Old Wounds“ 8.2.2005 <http://www.dw.com/en/polish-secret-police-list-opens-old-wounds/a-1480985> Deutsche Welle (6.5.2017)

¹⁴³ „Powracające dylematy lustracji i dekomunizacji w Polsce“ *Komunikat z badań*, CBOS: BS/43/2005, s.1

Michnikiem, –ředaktorem Gazety Wyborczy a pořladoval úplatek za to, ře nakladatelství Agora¹⁴⁴ bude zvyřhodn no p i p íprav nového mediálního zákona, který m l zajistit vládu v t-í kontrolu médií. Adam Michnik si rozhovor s Rywinem nahrál a lánek o celé afé e, která dostala ozna ení Rywingate vy-el v Gazet Wyborcze.¹⁴⁵ Aféra se stala symbolem zkorumpovaného a moráln padlého Polska, jak ho prezentovaly pravicové strany. Rywin se totiž p ed Michnikiem odvolával na premiéra Lezka Millera. V reakci na to pouřfil termín IV. republika sociolog a poslanec Obanské platformy Paweł Spiewak ve svém lánku šKonec iluzíř v roce 2003. Uvaflování o z ízení IV. republiky vychází z p esv d ení, ře jsme ohrořeni špr m rností, provinciálností, pocitem bezmoci a mocenským vakuem.ř¹⁴⁶ V tom samém roce se odeřrál i sjezd strany Právo a spravedlnost, kde Jarosław Kaczy ski prohlásil, ře pro vytvo ení IV. republiky je zapot ebí nová ústava.¹⁴⁷

Je d leřfité zmínit, ře pojem IV. republika vznikl a byl pouřříván nejprve v intelektuálních kruzích a ařl poté ho politické strany vyuřřívaly ve své rétorice. Uřl od po átku m l koncept velmi silný politický význam, proto ře říslování polských republik bylo vřřdy spjato s událostmi d leřřitými pro existenci polské státnost. T etí republika se ozna uje období po roce 1989 do sou asnosti. Název *III. Rzeczpospolita* je dokonce zakotven v preambuli ústavy z roku 1997.¹⁴⁸ Zklamání vývojem po roce 1989 p im lo nejen Právo a spravedlnost ale i dal-í politické strany vymezit se v í p edchozím patnácti let m, a proto pojem IV. republika na-el místo v jejich volebních programech. O ekávaná koalice PiS a PO dávala nad ji na uskute n ní t chto idejř. Kdyřl byla ustanovena men-řnová vláda s podporou Sebeobrany a LPR bylo jasné, ře IV. republika v takovém rozsahu, v jakém byla p edstavována p ed volbami, nenastane. Jeden z p edních polských konzervativních politolog a filozof Marek Cichocki vyjád il pochyby nad tím, ře by existoval ucelený a jednotný projekt IV. republiky. Podle n j se

¹⁴⁴ Nakladatelství Agora provozuje mimo jiné deník Gazeta Wyborcza

¹⁴⁵ Agnieszka Kublik, „Afera Rywina“ 7.5.2009, Gazeta Wyborza
http://wyborcza.pl/1,76842,6578373,Afera_Rywina.html?disableRedirects=true (stařeno 5.5.2017)

¹⁴⁶ Paweł Śpiewak. „Koniec złudzeń“. Rzeczpospolita 23.1.2003.

¹⁴⁷ Marek Śłoński, „Między III a IV RP. Wokół koncepcji państwa“ http://www.im.edu.pl/wp-content/uploads/2015/10/15_M.S%C5%82o%C5%84ski_Mi%C4%99dzy-III-a-IV-RP.-Wok%C3%B3%C5%82-koncepcji-pa%C5%84stwa.pdf (stařeno 8.5.2017)

¹⁴⁸ *Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997*
<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (stařeno 12.5.2017)

jednalo pouze o jednu doporučení, se kterými přicházeli jak poslanci PiS, tak poslanci Obanské platformy.¹⁴⁹

Nejdále rozpracovala ideu IV. republiky strana Právo a spravedlnost, která ji zaadila do volebního hesla v podobě: „IV. republika. Spravedlnost pro všechny.“¹⁵⁰ V rámci předvolební strategie představilo návrh nové ústavy s názvem *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej o Projekt Prawa i Sprawiedliwości*, která měla ukončit patřící funkci této republiky a konečně vytvořit demokratický stát oproti od komunistické minulosti. Podle Jarosława Kaczyńskiego je potřeba nové ústavy výsledkem krize důvěry a krize veřejného života a Polsko se opět musí navrátit ke své tradici nezávislosti a demokracie.¹⁵¹ Stát by měl podle Kaczyńskiego sloužit hlavně občanům a národu jako celku, což se podle něj neděje. Nová ústava také měla napravit chyby v ústavě předlé z roku 1997. Největší problém ústavy z roku 1997 tkví podle Kaczyńskiego v tom, že nedošlo k dostatečné dekomunizaci, a díky tomu stále přetrvává postkomunistický reflex.¹⁵² Spoluautorem a velkým podporovatelem projektu ústavy byl politik Kazimierz Ujazdowski působící v letech 2005 až 2007 jako ministr kultury a národního bohatství.

Změny ústavy se měly dotknout role prezidenta, reformy soudnictví, boje proti korupci a v neposlední řadě i historické politiky. Další změnou byl i úvod ústavy, který začíná slovy: *„We jménu věmohoucího Boha! My národ polský“*¹⁵³ Klade tak důraz na více než tisíciletou křesťanskou historii polského národa. V ústavě z roku 1997 je nejprve zmíněn národ a až poté víra v Boha.¹⁵⁴ Návrh ústavy také vyzdvihuje udatnost a obětivost polského národa proti cizím mocnostem a proti komunismu.¹⁵⁵ Vůně se Institutu národní paměti a tomu, jaké funkce by měl vykonávat a v rámci vypořádání se

¹⁴⁹ Marek Cichoński, „W okresie międzyepoki“ Tygodnik Powszechny, č. 43 (26.10.2008) in Maciej Ruczaj, „Demokracie nebo republika? Kritika liberální demokracie v diskurzu současného polského republikanismu“

¹⁵⁰ Łukasz Cieślak „Koncepcja ustrojowa „IV Rzeczypospolitej“ a potrzeba zmian w Konstytucji RP“ <http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/34504/009.pdf> (staženo 10.5.2017)

¹⁵¹ Jarosław Kaczyński: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Projekt Prawa i Sprawiedliwości*, 2005

¹⁵² Marek Ślōński, „Między III a IV RP. Wokół koncepcji państwa“ http://www.im.edu.pl/wp-content/uploads/2015/10/15_M.S%C5%82o%C5%84ski_Mi%C4%99dzy-III-a-IV-RP.-Wok%C3%B3%C5%82-koncepcji-pa%C5%84stwa.pdf (staženo 8.5.2017)

¹⁵³ Jarosław Kaczyński: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Projekt Prawa i Sprawiedliwości*, 2005

¹⁵⁴ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997* <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (staženo 12.5.2017)

s komunistickou minulostí zmiňuje i lustrace. Ty se podle nové ústavy mohou týkat těch, kdo pracují, nebo se ucházejí o práci ve státních nebo samosprávných institucích, ve veřejných ústředích zmíněných v ústavě, státního a veřejného vzdělání. Dále všichni, kdo se ucházejí o editelskou či redaktorskou pozici ve veřejnoprávních rozhlasích a televizích.¹⁵⁶ Lustrace má za úkol ověřit, zda dotyčný nespolečně pracoval s orgány státní bezpečnosti mezi lety 1944 až 1989 a s orgány komunistické strany v letech 1982 až 1989. K zahájení tzv. morální revoluce měla sloužit nová Komise pro Pravdu a spravedlnost (*Komisja Prawdy i Sprawiedliwosci*). Cílem tohoto úřadu mělo být odhalování nesrovnalostí orgánů veřejné správy od roku 1990. Celkově však projekt ústavy působil spíše jako ideologický manifest inspirovaný ústavou z roku 1935¹⁵⁷ a v podobě, v jaké byl představen, by mohl jen stěží projít Sejmem.¹⁵⁸

Projekty nové ústavy představily před volbami také strany Liga polských rodin a Sebeobrana. Ty byly v nich v kterých aspektech ještě dál a například LPR kladla v této době na korespondenci a odvolávala se přímo na to nejlepší z tradice první a druhé republiky.¹⁵⁹ Obě platformy s projektem nové ústavy nepočítaly, ale představily body, které je potřebovaly změnit v platné ústavě z roku 1997, například snížení počtu poslanců v Sejmu, zrušení imunity a zrušení Senátu. PO pojednávala o svém volebním programu jako o reformě III. republiky a obnově veřejného života.

Spor o IV. republiku se odehrával také mezi polskými intelektuály. Kromě jimi zmíněných Marka Cichockého, Pawła Piewaka a Rafała Matyji se do diskuze zapojili také Zdzisław Krasnodębski, Dariusz Gawin, Dariusz Karłowicz a Jarosław Maca. Ti všichni významným způsobem formovali vnímání čtvrté republiky. Jejich interpretace se pak přenesly na politickou scénu a pracovaly s nimi zejména strany PiS a PO. Mnoho z nich se dokonce stalo spolupracovníky zmíněných politických stran. Marek Cichocki byl poradcem prezidenta Lecha Kaczyńskiego, Zdzisław Krasnodębski zase působil ve výboru na podporu zvolení L. Kaczyńskiego a později (v roce 2014) dokonce

¹⁵⁵ Jarosław Kaczyński: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Projekt Prawa i Sprawiedliwości*, 2005

¹⁵⁶ Lustrace se týká všech osob, které jsou narozené před 10. březnem 1972 a platí po dobu 15 let od začátku platnosti ústavy

¹⁵⁷ Ústavu v roce 1935 vytvořil Józef Piłsudski, který byl pro bratry Kaczyńské velkým vzorem.

¹⁵⁸ Łukasz Cieślak „Konceptcja ustrojowa „IV Rzeczypospolitej” a potrzeba zmian w Konstytucji RP“ <http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/34504/009.pdf>

jako člen Programové rady Práva a spravedlnosti. Dariusz Gawin se v roce 2005 stal editorem Muzea Varšavského povstání, které svou expozicí a činností naplňovalo ideje tvrdé republiky. Paweł Piewak se v roce 2005 jako kandidát za Obyčejnou platformu dostal do Sejmu a společně s Rafalem Matyjou se stal mezi kritiky politiky bratří Kaczyńských. Výraznou roli hraje v konceptu tvrdé republiky vlastenectví. Marek Cichocki se v nové úloze myšlenky patriotismu a dochází k závěru, že jeho nedostatek ohrožuje polskou demokracii.¹⁶⁰ K podobnému výsledku dochází také Krasnodobski a Maciej. Úspěch strany Právo a spravedlnost v parlamentních i prezidentských volbách byl mnohými považován za základem budování IV. republiky.

4.3. Realizace historické politiky v Polsku

Hlavními aktéry historické politiky byli v Polsku v letech 2005 až 2007 bratři Kaczyńští. Jarosław Kaczyński sice zprvu neobsadil oficiálně žádnou vládní funkci, nicméně jako předseda PiS měl značný vliv na politiku vlády a mnoho důležitých funkcí v ní obsadil švýmeř lidmi. Lech Kaczyński byl jmenován v prosinci prezidentem Polska. Mnoho Poláků vnímalo novou politickou situaci v naději na pozitivní změny.¹⁶¹ Politici komentátoři vyjadřovali spíše obavy z nového prezidenta. Podle nich bylo velmi pravděpodobné, že dojde ke zhoršení vztahů se zahraničím, především se sousedními státy.¹⁶² Obávali se také toho, že se Lech Kaczyński bude snažit vyvíjet v této tlak na vládu a překročit své pravomoci. Pozitivní ohlasy měl podle průzkumu i nový Sejm, což ale nebylo nic překvapivého, vzhledem k tomu, že předchozí vláda dosáhla téměř nejnižší úrovně ve společnosti. Největší naděje vkládané do nové vlády se vztahovaly k potenciálnímu zlepšení ekonomické situace, snížení nezaměstnanosti a zvýšení životní úrovně. Změna ústavy a další záležitosti spojené s projektem IV. republiky nebyly ve společnosti po volbách tolik akcentovány.¹⁶³

Realizaci historické politiky stranou Práva a spravedlnosti v době, kdy byla u vlády, měla být rozdělena do tří úrovní: institucionální, legislativní a zahraniční politickou. Institucionální historická politika se dotýkala hlavně činnosti Institutu

¹⁵⁹ Marek Śłoński, „Między III a IV RP. Wokół koncepcji państwa“ http://www.im.edu.pl/wp-content/uploads/2015/10/15_M.S%20o%20C5%84ski_Mi%20C4%99dzy-III-a-IV-RP.-Wok%20C3%B3%20C5%82-koncepcji-pa%20C5%84stwa.pdf

¹⁶⁰ Ibidem

¹⁶¹ „Nowa Prezydentura, nowie nadzieje“ Komunikat z badań, CBOS: BS/187/2005 s. 2

¹⁶² „Jakim prezydentem będzie Kaczyński? A jakim byłby Tusk“, 24. října, 2005, *Gazeta Wyborcza* <http://wyborcza.pl/1,75248,2982394.html> (staženo 8.5.2017)

národní paměti (IPN), který se stal v době vlády PiS terčem kritiky opozice, které vadilo, že Institut podléhá politizaci. Došlo k založení dalších organizací s cílem prosazovat historickou politiku a do stávajících institucí a organizací byly dosazovány nové loajální osobnosti. Na úrovni legislativní byla nejvýše úspěšnou novelou lustrace zákon, kterým se PiS nejvíce přiblížil své vizi historické politiky. Události na domácí politické scéně se pak odrážely i v té zahraniční, jelikož svou snahou vystupovat jako sebevdomý stát Polsko negativně ovlivnilo vztahy se svými sousedy. Na vládní úrovni mělo vést historickou politiku Ministerstvo kultury a národního dědictví a Ministerstvo zahraničí.¹⁶⁴ Historik Andrzej Mencwel dodává, že historická politika přináší i v rovině prosazování určitých hodnot a symbolů,¹⁶⁵ a proto měla strana Právo a spravedlnost během svého mandátu také dělat.

Historickou politiku se strana Právo a spravedlnost podařilo prosadit i na úrovni veřejné debaty, kde se stala předmětem polemik mezi konzervativními a liberálními intelektuály, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole. Liberální směr historické politiky byl na ústupu a do popředí se dostával ten konzervativní. V pojetí konzervativců měla historická politika sloužit k prohloubení historického vědomí obyvatelstva a prosazování vlasteneckých hodnot.¹⁶⁶ K tomu by měly sloužit státem zřízené instituce. V roce 2004 se uskutečnila ve Varšavě konference polských konzervativních historiků, kde se shodli na tom, že Polsko musí rozvíjet svou historickou politiku.¹⁶⁷ Kritizovali liberály, že v období III. republiky nedošlo k řádnému vedení historické politiky, a pokud ušlo jaké došlo, tak byla šantipolská¹⁶⁸. To ale vyvrací Paweł Machcewicz tvrzením, že po roce 1989 došlo ke změně státního znaku i názvu státu, odstranění starých památníků a postavení nových a zavedení nových státních svátků,¹⁶⁹ což patří mezi nástroje historické politiky. Jan Józef Lipský ve své eseji varoval před formulací poufňivanou patrioty, kteří prohlašovali, že je potřeba

¹⁶³ „Oczekiawania wobec Rządu Kazimierza Marcinkiewicza“ Komunikat z badań, CBOS: BS/1/2006, s. 4

¹⁶⁴ Bartosz Juszczyszyn, Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007“, s. 375

¹⁶⁵ Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“, s. 180

¹⁶⁶ Tadeusz Płużański „Jaka powinna być polityka historyczna Polski“

¹⁶⁷ Alexei Miller, „Russia: Power and History“

¹⁶⁸ Tadeusz Płużański „Jaka powinna być polityka historyczna Polski“

¹⁶⁹ Paweł Machcewicz, GW, Polityka historyczna to nic nowego, duben 2006

milovat v-e polské. On totiž za špolskéõ považuje i pogromy páchané Poláky.¹⁷⁰ Lipský ale podle Dariusze Gawina zt les uje –patný p íklad historické politiky.¹⁷¹

Hlavní otázkou konzervativních historiků nebylo, jestli mají d lat historickou politiku, ale jak má vypadat,¹⁷² což považovali jako velký úspěch a posun od devadesátých let. Chtěli navázat na tradici romantismu, kdy byli Poláci přesvědčení o vlastní statečnosti, nevinnosti a výjimečnosti. Například Maciej Janowski¹⁷³ vidí zásadní problém právě v prosazování polské výjimečnosti. Tvrdí, že Polsko není výjimečné a stejně tak žádný jiný evropský stát.¹⁷⁴

Kritikem nově zvolené historické politiky se stal Marcin Kula, který spatřoval problém ufl v samotném názvu implikujícím úzký vztah mezi historií a politikou.¹⁷⁵ Upozoroval i na fakt, že zastánci historické politiky zmiňují *šjediný správný obraz historie, který uvádí v flivot, do paměti, do v domí společnosti*.¹⁷⁶ Další vytýkali, že takto formulovaná historická politika je nostalgická a takový typ politiky nedokáže směřovat do budoucnosti, ale bude zemi brzdit.¹⁷⁷ V tónu kritiků nové historické politiky pocházela buď z Občanské platformy, nebo své texty publikovali na stránkách deníku Gazeta Wyborcza. Kritika byla v tónu velmi ostrá, a určitým způsobem i nahrávala konzervativcům, kteří pak prohlásili, že kdo má jiné názory než Gazeta Wyborcza, je hned označen za nepřítele demokracie, jeft destabilizuje zemi a ohrofluje ve ejnou moc.¹⁷⁸ Jarosław Kaczyński na hlasy kritiků nebral z etel a byl odhodlaný dál prosazovat historickou politiku jim navzdory. V jednom ze svých projevů v Sejmu zdůraznil, že historická politika musí bránit polskou identitu skrze činnost jejich vlády, osvětly, aktivity v kulturní sféře a skrze budování občanské společnosti.¹⁷⁹

¹⁷⁰ Jan Józef Lipski „Dwie ojczyzny, dwa patriotyzmy“, s. 14

¹⁷¹ Dariusz Gawin, „O pożytkach i szkodliwości historycznego rewizjonizmu“

¹⁷² Maciej Janowski, „Polityka historyczna: Między edukacją historyczną a propagandą“

¹⁷³ polský historik a student Jerzy Jedlického.

¹⁷⁴ Maciej Janowski, „Polityka historyczna: Między edukacją historyczną a propagandą“

¹⁷⁵ Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“, s. 179

¹⁷⁶ Marcin Kula, „Wypowiedź w dyskusji, in Pamięć i polityka zagraniczna, s.1. In Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“, s. 179

¹⁷⁷ Krzysztof Zamorski, „Nostalgia i wzniosłość a refleksja krytyczna o dziejach kiedy „polityka historyczna“ ma sens? in Pamięć i polityka historyczna : Doświadczenia Polski i jej sąsiadów, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź : Institut Pamięci narodowej, 2008), s. 59

¹⁷⁸ Paweł Śpiewak, *Pamięć po komunizmie*, s. 160

¹⁷⁹ Kaczyński v Sejmu, V. kadencje 19.7.2006

I p esto, fle historická politika byla oficiálním vládním programem, st flejší osobou jejího prosazování se stal Lech Kaczy ski, který podle svým podporovatel dokázal v mladých Polácích probudit vlastenectví.¹⁸⁰ Práv vlastenectví je krom historické politiky nej ast ji spojovaný termín s jeho prezidentstvím.¹⁸¹ Jako prezident využíval v–echny možné nástroje k prosazení svého pohledu na minulost za ú elem vybudování silného národa. Nezpochyb oval d leflitost Solidarity p ed rokem 1989, ale cht l její význam postavit na jiných osobách, nefl Lech Wa€sa, Jacek Kuro a Adam Michnik. V prvním roce, kdy jako prezident mohl p edávat vyznamenání, ud lil nejvýznamn j–í polské ocen ní ád bílé orlice Ann Walentinowicz a Andrzej Gwiazdovi. Kaczy ski tím cht l ukázat pravé polské hrdiny, na které se p ed i po roce 1989 zapomínalo.¹⁸² V noval se i tzv. prokletým voják m (*œwierzy Wykl ty*), partyzán m, kte í bojovali ve druhé sv tové válce a po ní proti komunist m. Z jeho iniciativy se za al slavit Národní den památky prokletých voják , kte í symbolizovali neoblomné polské vlastenectví.¹⁸³ Ov–em ne v–ichni sdíleli Kaczy ského pohled na prokleté vojáky. Aktivita n kterých z nich byla kontroverzní a neexistoval na ni ustálený názor. Historik Rafal Wnuk vidí hlavní problém v tom, fle vyzdvihováním prokletých voják Kaczy ski marginalizuje roli polského podzemního státu b hem druhé sv tové války a roli povále né Polské lidové strany PSL, která také aktivn bojovala proti komunismu.¹⁸⁴

Podobn jako prezident, i vláda vedla historickou politiku v symbolické rovin . 29. prosince 2005 uctila památku ob tí událostí z prosince 1970. Také ur ila 22. erven jako den ob tí komunistického reffimu.¹⁸⁵

4.3.1. Historická politika na institucionální úrovni

Vliv nové vlády na dosazování loajálních osob do d leflitých funkcí se projevil velmi brzy. V prosinci 2005 se novým editele Institutu národní pam ti stal Janusz

¹⁸⁰ Tadeusz Płuzański „Jaka powinna być polityka historyczna Polski“

¹⁸¹ Marek Cichocki, Dariusz Karłowicz, Dariusz Gawin, O prezydencie RP Lechu Kaczyńskim, 25. kwietnia, 2010“ in Trzeci punkt widzenia ed. Marek Cichocki. (Warszawa : Fundacja Świętego Mikołaja, 2016)

¹⁸² Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“, s. 184

¹⁸³ Adam Chmielecki, „Polityka historyczna prezidenta Lecha Kaczyńskiego“ in *Biuletyn IPN* 137, č.4 (2017), s. 105.

¹⁸⁴ Patrycja Bałdys, Katarzyna Piątek, „Memory politicized. Polish media and politics of memory – case studies“, s. 70-71

Kurtyka. Po nástupu na pozici editel p sobil v ele krakovské kancelá e IPN. Byl podporovatelem konzervativního sm ru historické politiky a jeho cílem bylo vyvést polskou společnost z postkomunistické mentality a propagovat takové události, které polský národ považuje za p vod své hrdosti.¹⁸⁶ Pat il mezi kritiky tvrzení, že se Poláci aktivn podíleli na holokaustu. S jeho nástupem začaly dal-í změny ve vedení IPN. V lednu 2006 došlo k odvolání vedoucího odd lení výzkumu a vzd lání Pawła Machcewicze a na jeho místo nastoupil Jan aryn, blízký spolupracovník bratr Kaczy ských. V dubnu 2005 to byl práv aryn, který p í-el s obvin ním, že kn z Konrad Hejmo spolupracoval se státní bezpečnosti a vzbudil tím rozruch, jelikož zpráva vyšla jen několik dní po smrti papeže Jana Pavla II, jehož byl Hejmo blízký spolupracovník. Obvin ní oblíbeného kn ze vzbudilo v polské společnosti zna ný rozruch. S nástupem Janusze Kurtyky a Jana aryna začala éra politizace Institutu.¹⁸⁷ Došlo i ke změně vedoucího odd lení archivu, kterým se stal Zbigniew Nawrocki a jeho zástupcem Piotr Gontarczyk, historik popírající podíl viny Polák na Jedwabnem.¹⁸⁸ Nedlouho poté byla odvolána i editelka archivu gda ské pobo ky IPN Grażyna Skutnik. Odvolání mohlo mít souvislost s nedávným ud lením statusu ob ti tajných služeb PLR Lechu Wa Œsovi a s podpisem dokumentu, který popíral, že by Wa Œsa s bezpečnostní spolupracoval.¹⁸⁹ lenové vedení IPN se stali aktivními podporovateli nového sm ru historické politiky, publikovali v decké články a byli astými hosty v televizním i rozhlasovém vysílání.¹⁹⁰

Institut národní pam ti se stal ú inným nástrojem pro poukazování na vybrané historické události a pro jejich p ípadnou novou interpretaci. Na ja e 2006 zpochybnil Piotr Gontarczyk morální cíle protestujících student z b ezna 1968 v ele Jackem Kuron m. Sv j text vystav l na sv dectví agenta státní bezpečnosti, který se ú astnil

¹⁸⁵ Bartosz Juszczyszyn, *Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007* s. 374

¹⁸⁶ Filip Musiał, „Janusz Kurtyka – między polityką historyczną a historyczną świadomością“ in *Biuletyn IPN* 137, č.4 (2017), s. 114

¹⁸⁷ Robert Traba, „Polityka wobec historii: kontrowersje i perspektywy“, str. 308

¹⁸⁸ Wojciech Czuchnowski, Rafał Romanowski, „Spore zmiany w IPN: prawica bierze teczkę“, 9.1.2006, *Gazeta.pl* <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,3103487.html> (staženo 12.5.2017)

¹⁸⁹ „Kara czy reorganizacja. Grażyna Skutnik z IPN traci stanowisko“ 27.1.2006, *Nasze miasto Gdańsk* <http://gdansk.naszemiasto.pl/archiwum/kara-czy-reorganizacja-grazyna-skutnik-z-ipn-traci,1115820,art,t,id,tm.html> (staženo 12.5. 2017)

¹⁹⁰ Marek Czyżewski, „Debata na temat Jedwabnego oraz spór o „politykę historyczną“ z punktu widzenia analizy dyskurzu publicznego“

n kolika schůzkách s Kuroniem v roce 1977.¹⁹¹ Za to se dočkal silné kritiky ze strany historiků, kteří mu vyčetli především neprofesionální práci s historickými prameny.¹⁹²

Později se však objevily další zprávy o Kuroni, které Gontarczykovo tvrzení podporovaly. Jacek Kuroń byl obviněn ze spolupráce se státní bezpečností ohledně příprav rozhovoru u kulatého stolu v roce 1989. S tímto tvrzením přišli poslanci vládní Ligy polských rodin. Záležitost ihned odsoudili. Kurońovi bývalí spolupracovníci z KORu a své stanovisko stvrdili podpisem pod společnou deklarací. Za několik málo dní se pod dokumentem na obranu historického odkazu Jacka Kuronia objevilo přes osm set podpisů.¹⁹³ Poslanci Ligy polských rodin v úle s Giertychem vyuffili této aféry, aby opět poukázali na jednání u kulatého stolu jako na zradu a ústupek ze strany opozice.

V březnu 2006 začalo na podnět IPN vyšetřování generála Wojciecha Jaruzelského kvůli události spojeným s vyhlášením výjimečného stavu v roce 1981. Institut národní památky události projednával ufl od roku 2004 a nyní podal na Jaruzelského žalobu. Podle IPN z nově nalezených dokumentů vyplývá, že byl Wojciech Jaruzelski agentem ruské vojenské rozvědky. Společně s tím začal také tětí soudní proces s Czesławem Kiszczakem, komunistickým ministrem vnitra. Osoba generála Jaruzelského se stala pro Poláky symbolem nedostatečného vyrovnání s komunistickou minulostí a pro konzervativce také symbolem kompromisu jednání u kulatého stolu, díky kterému mohl afl do listopadu 1990 zastávat úřad prezidenta republiky místo toho, aby byl potrestán za vyhlášení výjimečného stavu. Liberálové naopak vyzývali spíše ke smíření a odpoutání a v Jaruzelském viděli postavu, která umofnila ke kulatému stolu vůbec usednout.

Personální změny se nevyhnuly ani ve veřejném médiím. Bronisław Wildstein byl v květnu jmenován editorem veřejné televize TVP. Jeho jmenování se setkalo jak se ohlasem, tak s kritikou ze strany jeho kolegů novinářů. Celkově byla jeho volba hodnocena jako kontroverzní, protože jmenování probíhlo jen

¹⁹¹ Wojciech Czuchnowski, Seweryn Blumsztajn, „IPN oczernia Jacka Kuronia“, 13. února, 2006, Gazeta Wyborcza, <http://wyborcza.pl/1,75248,3160152.html> (staženo 10.5.2017)

¹⁹² Ibidem

¹⁹³ „Apel w obronie Jacka Kuronia podpisało już prawie 800 osób“, Gazeta Wyborcza <http://wyborcza.pl/1,76842,3595060.html> (staženo 10.5.2017)

n kolik týdn po ukonění vy-etování úniku informací v IPN, a také proto, fle neprob hlo ádné výb rové ízení na pozici editela TVP. Wildstein se rychle dostal pod tlak strany Práva a spravedlnost, která po n m fládala více prostoru pro své poslance.¹⁹⁴ Wildstein nebyl jediným nov dosazeným editelem do polské televize. Konzervativní noviná Piotr Legutko se stal editelem odd lení publicistiky. Na za átku roku 2006 Legutko zve ejnil lánek, ve kterém apeloval na své kolegy noviná e, aby se zam ovali na historická témata a akcentovali v nich vlastenectví. Tuto my-lenku podpo il i Jaroslaw Kaczy ski, který se netajil kritikou v i polským médiím a jejich -patném vlivu na Poláky.¹⁹⁵ Vy ítal jim neobjektivnost a zbyte né útoky na jeho osobu, jeho bratra a ostatní poslance PiS. Nejhlasiť j-í byla jeho kritika b hem volební kampaň , tato v-ak neustala ani po jejím skon ení a Jaroslaw Kaczy ski proto za al s prom nou polských médií. Krom TVP roz-í il sv j vliv na Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, do jeho fl ela se nov postavila El bieta Kruk, poslankyn za Právo a spravedlnost. D v ryhodnost médií postupn klesala a skoro 30 % Polák bylo p esv d eno o tom, fle TVP b hem politických po ad straní vládní koalici.¹⁹⁶ Vliv na média pomohl Kaczy skému dostat téma historické politiky do ve ejné diskuze v té podob , v jaké si p edstavoval.

Jeden z hlavních tv rc historické politiky Tomasz Merta byl zase dosazen jako nám stek na Ministerstvo kultury a národního bohatství. Spole n s Kazimierzem Ujazdowským prosazovali prost ednictvím ministerstva vládní historickou politiku.¹⁹⁷ V roce 2006 z ídilo Ministerstvo kultury Národní kulturní centrum (*Narodowe Centrum Kultury* - NCK), jeho fl hlavním úkolem byla propagace vlastenectví a -í ení polských národních tradic.¹⁹⁸ Jednou z nejvýrazn j-ích akcí byl projekt šPytriotyzm jutrao (*Vlastenectví zít ka*) slouffící k roz-í ení znalostí o d jinách Polska a podporující iniciativy na pomoc ochrany lokálního d dictví.¹⁹⁹ ást opozice projekt uvítala, ale n kte í kritizovali mohutnou reklamní kampaň , která projekt doprovázela. Ve velkých

¹⁹⁴ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012*,

¹⁹⁵ Agnieszka Kublik, „Media według Kaczyńskiego“, 23. února, 2006, *Gazeta Wyborcza* <http://wyborcza.pl/1,76842,3180591.html> (staženo 10.5.2017)

¹⁹⁶ „TVP, TVN I POLSAT w Opiniach Polaków“, Komunikat z badaň, CBOS: BS/178/2006

¹⁹⁷ Jaroslaw Kurski, „Wprowadzenie“ in *Pamięć jako przedmiot władzy* (Warszawa : Fundacja im. Stefana Batorego, 2008), s.7.

¹⁹⁸ Bartosz Juszczyszyn, *Polityka historyczna w załožprogramowych i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007“* s.376

¹⁹⁹ Bartosz Juszczyszyn, *Polityka historyczna w załožprogramowych i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007“*, s.377

m stech v Polsku se objevilo 160 billboard zobrazujících staré pamětníky a mladou generaci ve snaze spojit minulost s přítomností.²⁰⁰ Dále Ministerstvo kultury prosazovalo myšlenku vybudovat Muzeum polské historie. Ministr Ujazdowski chtěl, aby takové muzeum představilo výjimečné momenty polských dějin, jakou jsou tolerance v období *I. Rzeczpospolity*, udržení polské kultury v 19. století, kdy polská státnost neexistovala a hrdinný boj Poláků proti nacismu a komunismu.²⁰¹

V září 2006 přišli poslanci PiS s návrhem na zřízení Centra dobrých médií (*Centrum dobrych mediów*) v rámci zákona na ochranu mladistvých před nevhodným obsahem v médiích. Škodlivý obsah měl být označen speciálním symbolem a rozlišovalo by se několik úrovní nedostupnosti podle věku. S návrhem bránit děti a mladistvé před škodlivým obsahem souhlasila i opozice, poukázala ale na zbytečnost zřídit novou instituci, která by obsah kontrolovala. Návrh zákona v prvním znění neprošel a poslanci začali pracovat na jeho úpravě. Nakonec se nepodařilo zákon do konce vládního období prosadit.²⁰²

Dalším pokusem rozvíjet ideje historické politiky bylo ustanovení Národního institutu pro vzdělání (*Narodowy Instytut Wychowania* či *NIW*). Základním předpokladem pro jeho vznik byla teze, že na výchovu mládeže se má podílet nejen škola a rodina, ale také stát. Poslanci PiS kritizovali školství za to, že neuvádí hodnoty vlastenectví. Cílem instituce měla být vlastenecká výchova mladých Poláků a jejich příprava na společenský a rodinný život a výchova k respektování univerzálních lidských hodnot.²⁰³ Jaké jsou univerzální lidské hodnoty, však nebylo specifikováno. Jedním z cílů Institutu mělo být i zobrazování vlasteneckých postav jako klíčového prvku při obnově výchovné funkce školy.²⁰⁴ Zdá se, že to mohlo posilovat občanské

²⁰⁰ „Agata Kondzińska „Patriotyzm na billboardy“ 4.1. 2007, *Gazeta Wyborcza* č.3, s. 14

²⁰¹ Bartosz Juszczyszyn, *Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007* s.377

²⁰² „Poselski projekt ustawy o ochronie małoletnich przed szkodliwymi treściami prezentowanymi w środkach masowego komunikowania“ <http://orka.sejm.gov.pl/SQL.nsf/poskomprocall?OpenAgent&5&859> (staženo 9.5.2017)

²⁰³ „Narodowy Instytut Wychowania“, *Spoleczny Monitor Edukacji* <https://www.monitor.edu.pl/felietony/narodowy-instytut-wychowania.html> (staženo 8.12.2017)

²⁰⁴ Bartosz Juszczyszyn, *Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007*,

ctnosti a z nich zejména vlastenectví vycházející z polské tradice.²⁰⁵ Podle návrhu zákona se měl Institut skládat z rady a předsedy jmenovaného Sejmem a Senátem. Zvolený předseda zároveň nesměl být příslušníkem žádné politické strany a zastávat více úřadů najednou.²⁰⁶ Zahájení činnosti institutu bylo stanoveno na leden 2007 a hlavní činností měla být příprava osnov pro školy, školení učitelů a kontrola médií proti šíření výchovně škodlivého obsahu.²⁰⁷

Navrženou podobu Národního institutu pro vzdělání kritizovali liberální poslanci v eleš Občanskou platformou a společně s nimi mnoho učitelů, kteří se obávali, že NIW bude příliš zasahovat do jejich práce a že se nebudou moci podílet na tvorbě osnov. Vytýkali také vládní koalici, že pořaduje dle kladných východu mládeže, ale sama má ve svých řadách poslance, kteří se nechovají v souladu s pořadovanými hodnotami.²⁰⁸ Naráželi především na osobu ministra školství a předsedu LPR Romana Giertycha. O předloženém návrhu se několikrát jednalo na půdě Sejmu i Parlamentního výboru pro vzdělání, vědu a mládež, který nakonec v únoru 2007 návrh zamítl s tím, že nebyla jasné kompetence Institutu a celkově mezi poslanci převládala obava, že by došlo k politizaci výuky na školách.²⁰⁹

Roman Giertych prosazoval kromě vybudování NIW také novou podobu výuky dle jepisů na školách. Chtěl, aby byla zvláště rozdělena polská historie a světové dějiny. Jeho nápad podporoval prezident Kaczyński, ale jinak neměl příliš velkou podporu. Podle mnohých historiků nelze využívat dějiny Polska bez kontextu dějin světových, především evropských. Další namítali, že dějiny Polska neznamenají dějiny jen Poláků, ale jsou spojené s dalšími národy, které na polském území žily.²¹⁰ Základem Giertychova školského programu byl tzv. Plán 4P – o dobrá pověst (*presti*), pořádek (*porzdek*), vlastenectví (*patriotyzm*) a pravda (*prawda*). Proti němu protestovala nejen

²⁰⁵ „Ustawa o Narodowym Instytucie Wychowania“
http://orka.sejm.gov.pl/proc5.nsf/projekty/650_p.htm (7.5.2017)

²⁰⁶ Ibidem

²⁰⁷ „Powstanie Narodowy Instytut Wychowania“, 6. května 2006, Gazeta Wyborcza,
<http://wyborcza.pl/1,76842,3326560.html> (staženo 7.5.2017)

²⁰⁸ Připomínky poslanců Artura Ostrowského a Krystyny Szumilas při prvním projednávání navrženého zákona v Sejmu 21. června 2006
[http://orka.sejm.gov.pl/StenoInter5.nsf/0/033F6CAEB71EEB2EC1257195004D1BA7/\\$file/20_a_ksiazka.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/StenoInter5.nsf/0/033F6CAEB71EEB2EC1257195004D1BA7/$file/20_a_ksiazka.pdf)

²⁰⁹ Bartosz Juszczyszyn, „Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007“, s. 373

²¹⁰ Maciej Janowski, „Polityka historyczna: Między edukacją historyczną a propagandą“

opozice, ale také u intelektuálů a studentů, kterým se nelíbilo, že by –kolní osnovy musely podléhat ideologii vládní strany.²¹¹ Občanská platforma požadovala jeho odvolání, ale Roman Giertych zůstal dál ministrem –kolství s podporou Jaroslawa Kaczy –ského.

4.3.2. Legislativní změny

Uf 1. října 2005 předložila Liga polských rodin předsedovi Sejmu zákon o dekomunizaci Polska. Ten předpokládal zákaz výkonu veřejných funkcí pro osoby spojené s nejvyššími místy před rokem 1989 a to na pět až deset let. Pětiletý zákaz se mohl týkat osob pracujících například pro polskou televizi nebo rozhlas. Deset let zákazu požadovali pro bývalé spolupracovníky Státní bezpečnosti, členy komunistické vlády a soudu. Na podobu dekomunizačního zákona pracovali také poslanci PiS. Zákon měl usnadnit proces přejmenování ulic a náměstí a likvidaci komunistických a sovětských pomníků, ale během dvou let vlády návrh zákona nebyl v Sejmu předložen.²¹²

Na jaře 2006 vypukl spor o nové podobě lustračního zákona. První návrh novely lustračního zákona před parlamentem v červenci 2006 a měl podporu všech stran v Sejmu, kromě Svazu demokratické levice (SLD). Na tvorbě zákona se podíleli společně poslanci PO a PiS a jednalo se tak o jeden z mála případů jejich vzájemné spolupráce v průběhu této vlády.²¹³ Návrh na nový lustrační zákon předložily téměř všechny parlamentní strany. Novela zákona podle návrhu PiS a PO měla výrazně rozšířit rozsah lustrovaných osob a přispět k větší transparentnosti celého procesu. Měla rušit lustrační soud fungující od roku 1997 a Úřad komise pro veřejný zájem. Pravomoci tak měly přejít na Institut národní paměti. Nový návrh se setkal s kritikou některých senátorů i prezidenta Lecha Kaczy –ského. Nesouhlasili s rozdělením lustrovaných do dvou skupin lišících se svými právy. Pro další rozpracování novely zákona byla ustanovena zvláštní komise. 18. října 2006 se upravený zákon vrátil do Sejmu, kde byl schválen a o měsíc později podepsán prezidentem. Zákon vstoupil v platnost 1. března 2007. Zrušení lustračního soudu a Úřadu komise pro veřejný zájem vyvolalo vlnu kritiky mezi širokou veřejností.

²¹¹ „Giertych i Jasiński pozostają“ 12. září 2006 Wprost.pl <https://www.wprost.pl/kraj/94731/Giertych-i-Jasinski-pozostaja.html> (staženo 12.12. 2017)

²¹² Bartosz Juszczyszyn, „Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007“, s. 373

Nový lustrací zákon pod názvem *Zákon o zveřejnění informací o dokumentech bezpečnostních orgánů a jejich obsahu z let 1944 až 1990 (Ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990)* měl napomoci posilování demokracie v zemi tak, že nejde ležet jí státní a ve stejné funkci budou vykonávat osoby, o jejichž minulosti neměly být pochyby.²¹⁴ Lustrace postihly kromě vysokých politických funkcí také celou řadu novinářů, učitelů nebo členů Akademie věd, a zasáhla jak ve veřejný, tak soukromý sektor. Celkově se nový zákon dotkl až 700 tisíc osob.²¹⁵ Vláda Poláků s rozšířením lustrací i na další povolání souhlasila.

Proti novému zákonu se od počátku stavěli poslanci SLD, protože podle nich popíral princip rovnosti před zákonem. Po jeho přijetí napadli zákon u Ústavního soudu, který jim nakonec vyhověl a potvrdil, že některé jeho pasáže jsou v rozporu s ústavním právem. Zákon tak nikdy nebyl platný. Problém byl ale v tom, že lidé stále nevěděli, jestli si mají dle lustrací osvědčení, nebo ne. Novináři i Gazety Wyborczy například lustrací zákon zcela bojkotovali. Spor mezi vládou a Ústavním soudem umocnilo jednání poslance PiS Arkadiusze Mularczyka, který dokázal překvapivě rychle získat dokumenty o spolupráci dvou soudců Ústavního soudu se státní bezpečností PLR.²¹⁶ Incident pokodil především jméno Institutu národní paměti a zpochybnil jeho nezávislost.

Ještě před koncem roku 2006 představil prezident Lech Kaczyński v Sejmu další novelizaci lustrací zákona, která však svým rozsahem a povahou znamenala prakticky nový zákon. Měnil proces získání lustrací osvědčení a stanovoval přesné postihy za nedodržení, nebo křivé svědectví. Návrh se setkal s kritikou z řad Svazu demokratické levice, Polské lidové strany a dalších parlamentních stran. Jejich připomínky zapracovala zřízená komise do zákona a ten byl na konci ledna 2007 přijat, i když mnohem méně poměry, než ten původní zákon v červnu 2006.²¹⁷ Za účelem

²¹³ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012*

²¹⁴ „Poselski projekt ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów oraz o zmianie innych ustaw“ <http://orka.sejm.gov.pl/proc5.nsf/opisy/360.htm>

²¹⁵ Michał Krotoczyński, „Lustracja w Polsce w świetle modeli sprawedliwości okresu tranzycji“ (Warszawa : Helsińska Fundacja Praw Czlowieka, 2014)

²¹⁶ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012*, s. 581

²¹⁷ Ibidem, s. 580

platnosti zákona se posunul z prvního na patnáctého března. Podle vyjádření Ústavního soudu z května 2007 byl zákon v po řádku.²¹⁸ Obecně polská veřejnost vnímala spor o lustrace jako součást politické hry mezi vládou a opozicí a nový zákon podle nich jen přispěl ke zhoršení politického prostředí v zemi. V zásadě však souhlasila s tím, aby IPN zveřejnil seznam a složky osob působících ve významných veřejných funkcích, a aby IPN zpřístupnil celý archiv spolupracovníků. Pro nadělné období se stejně jako v devadesátých letech vžil pojem šdivoká lustrace (dzika lustracja). Jednou z jeho obětí se stala i Malgorzata Niezabitowska, bývalá tisková mluvčí vlády Tadeusze Mazowieckého. Údajně měla spolupracovat se státní bezpečností, ale ona to popírala a odvolala se.

Jaroslav Kaczyński si uvědomoval, že ve stávajícím složení Sejmu špisovský návrh ústavy neprojde. Snadil se tedy vybrat několik bodů, a ty představil jako ústavní změny. V únoru 2006 předložil návrh na zřízení Komise pravdy a spravedlnosti (*Komisja Prawdy i Sprawedliwosci*). O zřízení Komise mluvil krátce po nástupu do vlády i Kazimierz Marcinkiewicz a označil ji dokonce za jednu ze svých priorit.²¹⁹ Cílem Komise mělo být vyšetřování nejvýznamnějších politických a hospodářských afér za posledních 16 let. V té době mohl Sejm podle ústavy vytvořit vyšetřovací komisi pro konkrétní případ, ale vytvoření jedné ústavní komise, která by zkoumala všechny případy, Ústava nedovolovala.²²⁰ Kaczyński měl představu, že by se Komise zabývala hlavně skandály z 90. let, do kterých byli zapleteni postkomunističtí politici.

4.3.3. Nový směr v zahraniční politice

Volební program PiS kladl důraz na zlepšení obrazu Polska v zahraničí. Tvrdil, že program chtěl Polsko propagovat pomocí větší péče o hospodářství, kulturu a historické politiky.²²¹ V pojetí historické politiky jsou vztahy s jinými státy předem tem národní pýchy, ale také kvědy, které se jiné státy dopustily.²²² Poláci očekávali, že

²¹⁸ Marian Kallas, „Wprowadzenie“ in Między I. a IV. Rzeczpospolitą: z dziejów lustracji na ziemiach polskich w XIX i XX wieku, ed. Piotr Majer. (Olsztyn : Wydawnictwo UWM, 2009), s.10

²¹⁹ „Kiedy powstanie komisja prawdy i sprawiedliwosci?“ 27. 2. 2006, Dzennik Polski <http://www.dziennikpolski24.pl/artukul/1518856,kiedy-powstanie-komisja-prawdy-i-sprawiedliwosci,id,t.html> (staženo 6. 5. 2017)

²²⁰ „PiS chce Komisji Prawdy i Sprawiedliwosci“, 27. února 2006, Wprost.pl <https://www.wprost.pl/87373/PiS-chce-Komisji-Prawdy-i-Sprawiedliwosci> (staženo 6.5. 2017)

²²¹ Bartosz Juszczyszyn, „Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007“, s. 369

²²² Marek Czyżewski, „Debata na temat Jedwabnego oraz spór o „politykę historyczną“ z punktu widzenia analzy dyskurzu publicznego“

vztahy s Ruskem se po nástupu PiS k moci spíše zhorší, a doufali, že vztahy s Německem a Evropskou unií zstanou na stejné úrovni nebo se mírně zlepší. Po nástupu do funkce vedl Lech Kaczyński stejně jako vláda vedl anti-ruský směr zahraniční politiky.²²³ I přesto se objevily spory mezi prezidentem a premiérem Marcinkiewiczem o tom, kdo má formovat podobu zahraniční politiky. Zahraniční historické politice bohužel chyběla jasná koncepce, a proto se jí nedá iló propagovat polskou historií, tak jak bylo vytyčeno v předvolebním programu.²²⁴

Krátce po jmenování nové vlády se objevil požadavek nového ministra obrany Radosław Sikorského na zveřejnění tajných dokumentů Varšavské smlouvy a jejich předání z archivu ministerstva do archivu IPN. Podle polského práva tím nemělo dojít k fládnému porušení mezinárodních smluv, ale i přesto se Sikorského rozhodnutí setkaló silným odporem v Rusku a Belorusku. Mezi dokumenty byly například mapy cvičení útoku na západní země a plán jaderné války v Evropě, ze kterých bylo zřejmé, že Polsko se mělo stát hlavním důležitým účastníkem jaderné války mezi zeměmi Varšavské smlouvy a NATO.

Negativní dopad na vzájemné vztahy s Ruskem mělo i prohlášení ruské vojenské prokuratury o neuznání oběti katyňského masakru jako oběti Stalinských politických represí. Institut národní paměti to odsoudil s tím, že Rusko tím snižuje význam a památku polských obětí.²²⁵ Polský novinář Marcin Wojciechowski v tom ale nevidí ani tak neúctu ze strany Ruska, jako spíše obavu z požadavku na odškodnění pozstalých Poláků a později i dalších národů. Podle Wojciechowského je potřeba Rusům ukázat, že Poláci mají záležitost hlavně na morálním přiznání celého zločinu a na pravdivém historickém výkladu.²²⁶

V souvislosti s výše zmíněnou snahou Lecha Kaczyňského o navrácení slávy tzv. prokletým vojákům, došlo k velmi negativní reakci ze strany Slovenska. V roce 2006 se uskutečnilo odhalení památníku Józefa Kurače v Zakopanem na polsko-

²²³ Alexei Miller, „The Labyrinths of Historical Policy“

²²⁴ Bartosz Juszczyszyn, „Polityka historyczna w założeniach i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 – 2007“

²²⁵ <http://wyborcza.pl/1,76842,3197736.html> (staženo 8.5.2017)

²²⁶ Marcin Wojciechowski, „Rosja boi się nie prawdy o Katyniu, ale odszkodowań“, 7.3.2006, Gazeta Wyborcza <http://wyborcza.pl/1,76842,3199507.html> (staženo 8.5.2017)

slovenských hranicích, kterého se osobně účastnil polský prezident. Kura zvaný Ogie (Ogie) byl polskou konzervativní pravicí považován za hrdinu polského odboje proti Němcům za druhé světové války a po jejím skonění proti komunistům.²²⁷ Ve slovenském výkladu však za hrdinu nebyl. Obviňovali ho ze zabití několika desítek osob bez jakéhokoli soudu a z rabování vesnic na slovenském pohraničí. Slovenský Ústav národní paměti (*Ústav pamäti Národa*) sbíral svědeckví pamětníky a na základě jejich a materiálů dodaných polským IPN natočil film, který zobrazoval polského hrdinu v negativním světle. Podobných případů jako Józef Kura je v polské historii více.

Ufina je 2006 se začalo více kritik politiky bratří Kaczyńských obávat o budoucnost polské demokracie. V červenci odvolal Kaczyński předsedu vlády Marcinkiewicze a stal se premiérem. Na podzim se začaly projevovat neshody mezi Jarosławem Kaczyńským a Andrzejem Lepperem, které přetrvávaly až do léta 2007, kdy ho definitivně odvolal z postu ministra zemědělství a rozvoje venkova a vicepremiéra vlády. 11. srpna přijala Politická rada PiS usnesení o zrušení koalice a vypsaní předčasných voleb a o dva dny později podal Jarosław Kaczyński demisi.²²⁸ Rozhodujícím argumentem pro Kaczyńského byl i závazek Donalda Tuska, že se nebude pokoušet sestavit novou vládu s SLD, PSL a Samoobranou, ale přistoupí na předčasné volby.²²⁹

**

Historická politika podle svých tvůrců přinesla několik pozitivních prvků. Díky ní došlo k institucionální ochraně kolektivní paměti a ochraně národní identity, dostala se na stejnou úroveň jako třeba hospodářská, nebo sociální politika, stala se nástrojem vlády ve vnitřní politice, ale i v zahraniční politice a pomáhá lépe pochopit minulost.²³⁰ Historické politice je naopak vytýkáno, tak že se může snadno stát nástrojem pro

²²⁷ Patrycja Bałdys, Katarzyna Piątek, „Memory politicized. Polish media and politics of memory – case studies“, *Media i Społeczeństwo* 6 (2016), s.70

²²⁸ Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012*, s. 589

²²⁹ Ibidem

²³⁰ Krzysztof Zamorski, „Nostalgia i wzniosłość a refleksja krytyczna o dziejach kiedy „polityka historyczna“ ma sens?

politickou manipulaci.²³¹ Marek Cichocki ale upozor uje, že ve chvíli kdy je historie politicky manipulována, už se nedá mluvit o historické politice.²³²

---

²³¹ Krzysztof Zamorski, „Nostalgia i wzniosłość a refleksja krytyczna o dziejach kiedy „polityka historyczna“ ma sens?

²³² Marek Cichocki, „Dyskusja“ in *Pamięć jako przedmiot władzy* (Warszawa : Fundacja im. Stefana Batorego, 2008)

Závěr

Cílem diplomové práce bylo přiblížit historickou politiku v Polsku mezi lety 2005 až 2007, kdy byla u moci konzervativní pravicová strana Právo a spravedlnost a vysvětlit na jakých ideových základech je postavena. Snažila se najít odpovědi na položené výzkumné otázky: Jaké prostředky využívala strana Právo a spravedlnost pro prosazení programu historické politiky? Jakým způsobem využívala strana PiS historii pro své politické cíle? Proč je historie pro politiku důležitá?

Hlavním východiskem pro zodpovězení první výzkumné otázky týkající se prostředků politiky dříve byly primární zdroje. Na základě výzkumu politického programu, veřejných vystoupení i projevů vrcholných představitelů PiS se prokázalo, že strana Právo a spravedlnost spoléhala na činnost Institutu národní paměti (IPN), do kterého nejprve dosadila nejužší vedení a snažila se také ovlivňovat nezávislost veřejnoprávních médií, především televize TVP. Dále strana a s ní celá vláda využívala legislativní nástroje, kterými chtěla historickou politiku zákonně ukotvit, aby pokračovala i po změně vlády.

Politické cíle Práva a spravedlnosti byly nastoleny nového politického období s názvem IV. republika, které se mělo jasně vymezit proti vývoji po roce 1989, dále vypořádání se s komunistickou minulostí a znemožnění postkomunistům působit v politice a státní správě. Prezident Lech Kaczyński například vedl politiku vyznamenání, která měla za cíl představit nové hrdiny komunistického odboje. Společně s tím docházelo k poškození dobré pověsti osob do té doby považovaných za symbol přechodu k demokracii. Lech Wałęsa i Jacek Kuron byli obviněni ze spolupráce s tajnou policií. Strana Právo a spravedlnost také odsuzovala rozhovory u kulatého stolu, jako tajnou dohodu mezi představiteli Solidarity a komunisty. Dávala přednost některým historickým tématům před jinými, nebo některé na základě určitých důkazů popírala, ale nikdy nepřistoupila k manipulaci dříve.

Tato výzkumná otázka je postavená na teoretické literatuře zabývající se historickou politikou, politikou paměti a národní identitou a mýty. Použití zdroje potvrzuje, že historická politika přispívá k budování národní identity. Identity a národní mýty jsou důležitými zvláště pro země, které procházejí tranzicí z jednoho politického

systemu ke druhému, nebo které se potěbují vypořádat s určitou historickou událostí. Na příkladu Ruské federace je zmapováno, jakým způsobem může mít nedostatečná historická politika vliv na identitu národa, kdy se může sovětský člověk změnit na ruského. Známy výrok George Orwella, že kdo kontroluje minulost, kontroluje i budoucnost²³³ si země provozující historickou politiku velmi dobře uvědomovaly. Použitá literatura také popisuje, jakým způsobem mohou státy historickou politiku vést. Bude mohou uplatňovat Foucaultův model, kdy je historie diskurzem moci, nebo se mohou pohybovat na hranici manipulace s historickými fakty.

Základní hypotéza práce, že historická politika Práva a spravedlnosti se zaměřovala na hrdinské momenty polských dějin 20. století a zdrazňovala výjimečnost polské historické zkušenosti, se během výzkumu potvrdila. Za nejvýznamnější hrdinské momenty se považovala porážka nacismu a zvláště Varšavské povstání. Jeho hrdinové byli oslavováni, oceňováni a o významu této události svědčí i velká angažovanost tehdejšího primátora Varšavy Lecha Kaczyňského při budování muzea. Dalšími hrdiny, kteří se dostali do popředí během vlády PiS, byli prokletí vojáci. Nevěstični je považovali za hrdiny, ale prezident Kaczyňski se snažil jejich obraz napravit a jinou interpretaci nepřijímal. Oproti tomu události vzbuzující pocity viny a hanby byly upozaděny. To je příklad událostí v Jedwabnem, kde německá správa společně s polskými obyvateli zavraždila celou židovskou komunitu. Toto tvrzení odmítali poslanci PiS a i tvrdí jejich historické politiky, jako byli Tomasz Merta, nebo Janusz Kurtyka. Výjimečnou polskou historickou zkušenost vnímali v kontextu celých polských dějin a nejen dvacátého století. Souvisela s obdobím první republiky, kde na obrovském polském území ve vzájemné toleranci žily několik národností a náboženství a s demokratickou tradicí, protože Polsko měla jako první stát v Evropě a druhý na světě ústavu. Idea výjimečného postavení Polska za první republiky přetrvávala i v 19. století, kdy byl stát rozdělen a po roce 1918 fungovala jako národní mýtus. Další výjimečnou událostí byla polská statečnost během druhé světové války a v období PRL. Na těchto pilířích chtěl ministr kultury Kazimierz Ujazdowski vybudovat Muzeum polských dějin. Liberální historici výjimečnost polských dějin popírali, že by měli Poláci výsadní

²³³ Marek Woźniak, „Projektowanie zadania historii w Polsce po II wojnie światowej, czyli polityka historyczna jako zawłaszczanie pamięci i wyobraźni historycznej“ in *Pamięć i polityka historyczna : Doświadczenia Polski i jej sąsiadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź : Instytut Pamięci narodowej, 2008), s. 333

postavení v Evropě. Polsko jistě sehrálo mnohokrát významnou historickou úlohu, ale v rámci evropské historické zkušenosti nebylo jedinou zemí.

Použitá literatura byla jak primární, tak sekundární. Velkou část primární literatury tvoří novinové články tiskových, nebo internetových deníků. Články byly v té době dostupné přes placené archivy. Bohužel vzhledem k dlouhodobému psaní diplomové práce některé novinové články zmizely, nebo změnily svůj odkaz, především Gazeta Wyborcza. Další primárním zdrojem byly dokumenty polského Sejmu, které jsou veřejně dostupné na oficiálních stránkách instituce.

Práce jednotlivých historiků, kteří jsou považováni za tvůrce historické politiky, byly zařazeny do sekundární literatury. Hlavním sekundárním zdrojem jsou sborníky polských historiků a politologů. Sborník obsahuje odborné články věnující se historické politice, ale autoři na ni nahlíží vlastním pohledem.

Summary

The aim of this thesis was to approach the politics of history in Poland between 2005 and 2007, when the conservative right-wing party Law and Justice was in power and explain on what ideological basis it is built. The thesis sought to find answers to the research questions asked: What tools did the Law and Justice Party utilize to implement the politics of history agenda? How did the Law and Justice party use its history for its political goals? Why is history important for politics?

Based on research into the political program, public appearances and speeches by top Law and Justice Officials, it has been shown that the party relied on the National Institute of Memory (IPN), where it initially sought to influence the independence of public service media, especially TVP using its highest ranking officials. In addition, the party and the whole government used it to legislate the legitimization of Politics of History to continue with the change of government.

The political goals of Law and Justice were the establishment of a new political era called IV. Republic, which should be clearly defined against the post-1989 developments, furthering away from the communist past and preventing post-communists from operating in politics and the state administration. For example,

President Lech Kaczynski led a policy of honors to introduce new heroes of the Communist resistance.

The third research question is based on the theoretical literature dealing with politics of history, memory politics and national identity and myths. The sources used confirm the importance of politics of history to countries that are transitioning from one political system to another or needing to cope with a certain historical event. The example of the Russian Federation maps out how an insufficient politics of history can influence the identity of the nation.

The basic hypothesis of the thesis that the politics of history of Law and Justice focused on the heroic moments of the Polish history of the 20th century and emphasized the exceptional nature of Polish historical experience was confirmed during the research. The most heroic moments were the defeat of Nazism and, in particular, the Warsaw Uprising. Its heroes were celebrated, valued and the significance of this event is evidenced by the great involvement of Warsaw Mayor Lech Kaczynski at the time of the construction of the museum. Other heroes who came to the forefront during the reign of Law and Justice were soldiers. Not everyone considered them heroes, but President Kaczynski tried to correct their images and did not accept any other interpretation. On the other hand, events with an undeniable negative tone were swept under the rug. An example of such an event is that of the Jedwabne massacre, where the German administration, together with the Polish inhabitants, murdered the whole Jewish community. This claim was rejected by Law and Justice deputies and by the creators of their politics of history, such as Tomasz Merta or Janusz Kurtyka. Liberal historians have denied the exceptional nature of Polish history. Indeed, Poland has played a significant historical role many times, but within the framework of European historical experience, it was not the only country.

Použitá literatura

Primární zdroje:

šApel w obronie Jacka Kuronia podpisał ju prawie 800 osób, *Gazeta Wyborcza* <http://wyborcza.pl/1,76842,3595060.html> (stafleno 10.5. 2017)

Wojciech Czuchnowski, Seweryn Blumsztajn, šIPN oczernia Jacka Kuronia, 13. února, 2006, *Gazeta Wyborcza*, <http://wyborcza.pl/1,75248,3160152.html> (stafleno 10.5.2017)

Wojciech Czuchnowski, Rafał Romanowski, šSpore zmiany w IPN: prawica bierze teczki, 9.1.2006, *Gazeta.pl* <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,3103487.html> (stafleno 12.5.2017)

šDziadek Donalda Tuska służył w Wehrmachcie *Wiadomości*, 14.10.2005 <http://wiadomosci.wp.pl/dziadek-donald-tuska-sluzyl-w-wehrmachcie-6036220537668737a> (stafleno 7.5.2005)

šGiertych i Jasinski pozostają do 12. září 2006 *Wprost.pl* <https://www.wprost.pl/kraj/94731/Giertych-i-Jasinski-pozostaja.html> (stafleno 12.12. 2017)

šInformacja prezesa IPN, 97. posiedzenia Sejmu (Obrady w dniu 18 lutego 2005), 451 s.

šJakim prezydentem będzie Kaczyński? A jakim będzie Tusk, 24. října, 2005, *Gazeta Wyborcza* <http://wyborcza.pl/1,75248,2982394.html> (stafleno 8.5.2017)

Andrzej Kaczyński šCałopalenie in *Rzeczpospolita*, 5. května 2000 <http://niniwa22.cba.pl/caloh.htm> (stafleno 10.5.2017)

Jarosław Kaczyński: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Projekt Prawa i Sprawiedliwości*, 2005, 62 s. (stafleno 2.5.2017)

šKiedy powstanie komisja prawdy i sprawiedliwi ci? 27. 2. 2006, *Dziennik Polski*
<http://www.dziennikpolski24.pl/artukul/1518856,kiedy-powstanie-komisja-prawdy-i-sprawiedliwosci.id.t.html> (staffeno 6. 5. 2017)

šKara czy reorganizacja. Gra yna Skutnik z IPN traci stanowisko 27.1.2006 *Nasze miasto Gda sk*
<http://gdansk.naszemiasto.pl/archiwum/kara-czy-reorganizacja-grazyna-skutnik-z-ipn-traci,1115820,art.t.id.tm.html> (staffeno 12.5. 2017)

Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997
<http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm> (staffeno 12.5.2017)

Agata Kondzinska šPatriotyzm na billboardy 4.1. 2007, *Gazeta Wyborcza* .3, s. 13

Agnieszka Kublik, šAfera Rywina 7.5.2009, *Gazeta Wyborza*
http://wyborcza.pl/1,76842,6578373,Afera_Rywina.html?disableRedirects=true
 (staffeno 5.5.2017)

Agnieszka Kublik, šMedia wedug Kaczy skiego 23. února, 2006, *Gazeta Wyborcza*
<http://wyborcza.pl/1,76842,3180591.html> (10.5.2017)

Jan Józef Lipski š*Dwie ojczyzny, dwa patriotyzmy* in (Warszawa : Wydawnictwo PEN, 1992), 13-44 s.

Adam Michnik, šWszystko to byo jak czarny sen, *Gazeta Wyborcza*, 6. ervna 1992
http://wyborcza.pl/1,101405,7166416,Wszystko_to_bylo_jak_czarny_sen.html (staffeno 12.12.2018)

šNarodowy Instytut Wychowania, *Spoleczy Monitor Edukacji*
<https://www.monitor.edu.pl/felietony/narodowy-instytut-wychowania.html> (staffeno 8.12.2017)

Katarzyna Pastuszko, šKomuna poparc Tuska : Rozmowa s Jackiem batoregom
Angora .42 (15.5.2005) s.1

šPiS chce Komisji Prawdy i Sprawiedliwości, 27. února 2006, *Wprost.pl*
<https://www.wprost.pl/87373/PiS-chce-Komisji-Prawdy-i-Sprawiedliwosci> (stařeno 6.5.2017)

šPoselski projekt ustawy o ochronie maćletnich przed szkodliwymi trećiami prezentowanymi w rodkach masowego komunikowaniaš <http://orka.sejm.gov.pl/SQL.nsf/poskomprocall?OpenAgent&5&859> (stařeno 9.5.2017)

šPoselski projekt ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeřstwa pařstwa komunistycznego z lat 1944-1990 oraz treći tych dokumentów oraz o zmianie innych ustawš <http://orka.sejm.gov.pl/proc5.nsf/opisy/360.htm>

šPowstanie Narodowy Instytut Wychowaniaš, 6. kvřtna 2006, *Gazeta Wyborcza*,
<http://wyborcza.pl/1,76842,3326560.html> (stařeno 7.5.2017)

šPrzedstawienie przez prezesa Rady Ministrów programu dziaćania Rady Ministrówš 5 kadencja, 2 posiedzenie, 2 dzieř (10.11.2005)
<http://orka2.sejm.gov.pl/Debata5.nsf/main/34EACE52> (stařeno 7.5.2017)

Pr zkuřm ve ejného mřní: šNowa Prezydentura, nowie nadzieješ Komunikat z badař , CBOS: BS/187/2005, 18 s.

Pr zkum ve ejného mřní: šPowracajřce dylematy lustracji i dekomunizacji w Polsceš Komunikat z badař , CBOS: BS/43/2005, 13 s.

Pr zkum ve ejného mřní: šTVP, TVN I POLSAT w Opiniach Polákówš, Komunikat z badař , CBOS: BS/178/2006, 7 s.

Pawećpiewak. šKoniec zřdzeřš. *Rzeczpospolita* 23.1.2003.

šUstawa o Narodowym Instytucie Wychowaniaš

http://orka.sejm.gov.pl/proc5.nsf/projekty/650_p.htm (7.5.2017)

Marcin Wojciechowski, šRosja boi si nie prawdy o Katyniu, ale odszkodowa š, 7.3.2006, *Gazeta Wyborcza* <http://wyborcza.pl/1,76842,3199507.html> (stafleno 8.5.2017)

šWybory do Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej, 25. zá í, 2005š Pa stwowa Komisja Wyborza, <http://www.wybory2005.pkw.gov.pl/SJM/PL/WYN/W/index.htm> (stafleno 5.5.2017)

šWybory Prezydenta Rzeczpospolitej Polskiej 23. íjna 2005š Pa stwowa Komisja Wyborza <http://www.prezydent2005.pkw.gov.pl/PZT/PL/WYN/W/149901.htm> (5.5.2017)

Sekundární literatura:

Patrycja Bałys, Katarzyna Pi tek, šMemory politicized. Polish media and politics of memory ó case studiesš, *Media i Społecze stwo* 6 (2016), 64-77 s.

/ ukasz Cie lak, *Koncepcja ustrojowa š IV Rzeczypospolitej a potrzeba zmian w Konstytucji RP* <http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/34504/009.pdf> (stafleno 10.5.2017)

Marek Cichocki, šDyskusjaš in *Pami ĩ jako przedmiot wĕdzy* (Warszawa : Fundacja im. Stefana Batorego, 2008), 31-47 s.

Marek Cichocki, Dariusz Karłwicz, Dariusz Gawin, O prezydencie RP Lechu Kaczy skim, 25. kwietnia, 2010š in *Trzeci punkt widzenia* ed. Marek Cichocki. (Warszawa : Fundacja ĩwi tego Mikołaja, 2016), 272-278 s.

Marek Czy ewski, šDebata na temat Jedwabnego oraz spór o špolityk ĩ historyczn š z punktu widzenia analizy dyskurzu publicznegoš in *Pami ĩ i polityka historyczna* :

Do wiadzenia Polski i jej s iadów, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (/ ód : Institut Pami ci narodowej, 2008), 117-140 s.

Antoni Dudek, *Historia Polityczna Polski 1989-2012* (Kraków : Znak, 2013), 671 s.

Antoni Dudek, šSpory o Polsk polityk historyczn po 1989 roku in *Pami i polityka historyczna : Do wiadzenia Polski i jej s iadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (/ ód : Institut Pami ci narodowej, 2008), 193 -200 s.

Dariusz Gawin, šO po ytkach i szkodliwo ci historycznego rewizjonizmu in *Pami i odpowiedzialno* , ed. Robert Kostro, Tomasz Merta (Krakow : O rodek My li Politycznej, 2005), s 15-29 s.

Samuel Green, Maria Lipman, Andrey Ryabov, šEngaging History: The problems and politics of history in Russia in *Engaging History: The problems and politics of memory in Russia and the Post-Socialist Space*, ed. Samuel A. Greene. Carnegie Moscow Center 2 (2010), 5-12 s.

Pierre Hassner, šBeyond History and Politics: The need for Conceptual and Ethical Dialogue in *Politics of the Past: The Use and Abuse of History*, ed. Hannes Swoboda, Jan Marinus Wiersma. (Brusel, 2009)

Adam Chmielecki, šPolityka historyczna prezidenta Lecha Kaczy skiego in *Biuletyn IPN* 137, .4 (2017), s. 99-107

Andrzej Chwa a, *Polsko 1989-2008 : d jiny sou asnosti* (Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009)

Maciej Janowski, šPolityka historyczna: Mi dzy edukacj historycz a propagand in *Pami i polityka historyczna : Do wiadzenia Polski i jej s iadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (/ ód : Institut Pami ci narodowej, 2008) s. 229-245.

Bartosz Juszczyszyn, 'Polityka historyczna w zało programowych i działaniach parlamentarnych PiS w latach 2005 ó 2007' in *Mity historyczno-polityczne wyobra enia zbiorowe polityka historyczna*, ed. Eugeniusz Ponczek, Andrzej Sepkowski (Toru : Europejskie Centrum Edukacyjne, 2010), 362-382 s.

Marian Kallas, 'Wprowadzenie' in *Mi dzy I. a IV. Rzeczpospolit : z dziejów lustracji na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, ed. Piotr Majer. (Olsztyn : Wydawnictwo UWM, 2009)

František Kalvas, 'Politická agenda,' in *Agenda-setting: teoretické p ístupy*, ed. Markéta Třodová, (Praha: Sociologický ústav Akademie v d R, 2008), str. 63-73.

Wulf Kansteiner, 'Finding Meaning in Memory: A Methodological Critique of Collective Memory Studies,' *History and Theory* 41, 2 (2002) 179-197 s.

Dariusz Karłowicz, 'Pamię aksjologiczna a historia' in *Pamię c i odpowiedzialno ,* ed. (Krakow : O rodek My li Politycznej, 2005), 31-41 s.

Barbora Knappová, *Putin v historický narativ: problémy ruské postsov tské identity a role historie v Rusku b hem Putinova prezidentství 2000 ó 2008*, Praha 2013

Zdisław Krasnod Ński, 'Postkomunismus v Polsku aneb Ńivot po Ńivot ' in *Revue Politika* . 6-7 (2004) <https://www.cdk.cz/postkomunismus-v-polsku-aneb-zivot-po-zivote> (staŃeno 6.5.2017)

Michal Kope ek, 'From the Politics of History to Memory as Political Language' 2. prosince 2013, *Cultures of History Forum* <http://www.cultures-of-history.uni-jena.de/debates/czech/from-the-politics-of-history-to-memory-as-political-language/> (staŃeno 2.12.2017)

Michal Krotoczy Ński, *Lustracja w Polsce w wietle modeli sprawedliwo ci okresu tranzycji*, (Warszawa : Helsi ska Fundacja Praw Czlowieka, 2014), 154 s.

Michał Kubát, *Demokracie v Polsku : Politický systém polské republiky (1989-2005)*, (Praha : SLON, 2005), 181 s.

Włodzimierz Kutusiński, *Historia Rosji: między historią a historiografią* in *Historia i polityka historyczna : Do wiadomości Polaków i jej świadków*, ed. Sławomir M. Nowiński, Jan Pomorski i Rafał Stobiecki. (Wydanie : Instytut Pamięci Narodowej, 2008), 35-52 s.

Jacques Le Goff, *Pamięć i kultura*, (Praha : Argo, 2007) s. 60

Magdalena Leichtová, *Agenda-setting v masových médiích v globalizovaném světě*, in *Média a politika: vybrané problémy: modernita, propaganda, politický marketing, agenda-setting, terorismus, formalistika*, ed. Rosalind P. Emsell. (Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2009), str. 113-132.

Maxwell McCombs, *Agenda Setting* (Praha : Portál, 2009), 251 s.

Alexei Miller, *Russia: Power and History* in *Engaging History: The problems and politics of history in Russia* in *Engaging History: The problems and politics of memory in Russia and the Post-Socialist Space*, ed. Samuel A. Greene. Carnegie Moscow Center 2 (2010), 13-25 s.

Alexei Miller, *The Labyrinths of Historical Policy* in *Russia in Global Affairs 22* (2011)

Filip Musiał, *Janusz Kurtyka o międzywojennych politykach historycznych a historycznych wiadomościach* in *Biuletyn IPN 137*, .4 (2017), 108-118 s.

Vlastimil Nečas, *Tradiční výzkum agenda-settingu*, in *Agenda-setting: teoretické přístupy*, ed. Markéta Tkadlová, (Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2008), str. 15-27.

Pierre Nora, *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire*, *Representations* vol 26 (1989),

„Polish Secret Police List Opens Old Wounds“ 8.2.2005 <http://www.dw.com/en/polish-secret-police-list-opens-old-wounds/a-1480985> *Deutsche Welle* (6.5.2017)

„Political Agenda Setting and the Mass Media“ *Oxford Research Encyclopedias*, <http://politics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-46> (stafleno 26.12.2017)“

Tadeusz Pękałski „Jaka powinna być polityka historyczna Polski“ in *Biuletyn IPN* 137, 4 (2017), s. 92-98

Wojciech Roszkowski, „O potrzebie polskiej polityki historycznej“ in *Pamięć i odpowiedzialność*, ed. (Kraków : Odrodzenie Myśli Politycznej, 2005) s. 115-126

Maciej Ruczał, *Demokracie nebo republika? Kritika liberální demokracie v diskurzu současného polského republikanismu*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2009.

Rafał Stobiecki, „Historycy wobec polityki historycznej“ in *Pamięć i polityka historyczna : Do wiadzenia Polski i jej s iadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź : Institut Pamięci narodowej, 2008), 175-192 s.

Jelena Subotić, „Stories States Tell: Identity, Narrative, and Human Rights in the Balkans“ in *Slavic Review* 72, 2 (2013) s. 206

Marek Pękałski, *Między III a IV RP. Wokół koncepcji państwa* http://www.im.edu.pl/wp-content/uploads/2015/10/15_M.S%20o%20C5%84ski_Mi%20C4%99dzy-III-a-IV-RP.-Wok%20C3%B3C5%82-koncepcji-pa%20C5%84stwa.pdf (stafleno 8.5.2017)

Paweł Piewak, *Pamięć po komunizmie* (Kraków : Drukarnia Wydawnictwa im. W.L. Anczyca SA, 2005) s. 149

Markéta Třkodová, šZasazení konceptu agenda-setting do uvařlování o médiích, in *Agenda-setting : teoretické p řístupy*, ed. Markéta Třkodová (Praha : Sociologický ústav Akademie v d ř R, 2008), s. 11.

Igor Torbakov šHistory, Memory and National Identity: Understanding the Politics of History and Memory Wars in Post-Soviet Lands, in *Demokratizatsiya* 19, . 3. (2011), 209-232 s.

Robert Traba, šPolityka wobec historii: kontrowersje i perspektywy, in *Teksty drugie* .1-2 (2010), 300-319 s.

Tomáš Trampota, Jan K e ek a Vlastimil Ne as, *Média a moc* (Praha: Fakulta sociálních v d UK, 2006), 36 s.

Ji ř Vykoukal, šSoudobé d řiny v Polsku, in *Nap ř kontinentem soudobých d řin : Evropská historiografie po konci studené války*, ed. Ji ř Pe-ek. (Praha : Argo, 2013) 336 s.

Jan Marinus Wiersma, šPolitics of the Past: The Use and Abuse of History, in *Politics of the Past: The Use and Abuse of History*, ed. Hannes Swoboda, Jan Marinus Wiersma. (Brusel, 2009)

Krzysztof Zamorski, šNostalgia i wzniosł a refleksja krytyczna o dziejach kiedy špolityka historyczna, in *Pami ř i polityka historyczna : Do wiadczenia Polski i jej s iadów*, ed. Sławomir M. Nowinowski, Jan Pomorski a Rafał Stobiecki. (Łódź : Instytut Pami ři narodowej, 2008), 53-63 s.

Andrej Zubov (ed.), *D řiny Ruska 20. století ó díl II 1939-2007*. (Praha : Argo, 2015), str. 769 s.

š
 ř
 ,
 ,
<https://www.memo.ru/ru-ru/memorial/memorial-international-aims/> (stařeno 25.12.2017)

